

Forside

Eksamensopgave Bachelor

Semester:	7. semester
Modul:	Modul 13
Gruppenr.:	4
Antal anslag:	155.910
Titel:	Stigmatisering af udsatte grønlændere og vejen mod social inklusion
Engelsk titel:	Stigmatization of Vulnerable Greenlanders and the Path to Social Inclusion
Dato:	30. December 2023
Vejleder:	Steffen Ernø

Navn:	Anne Tambo Kristiansen
Studentmail:	Akri20@student.aau.dk
Navn:	Henriette Lind Westergaard
Studentmail:	Hweste20@atudent.aau.dk

Forord

Denne opgave er vores afsluttende bachelorprojekt ved Socialrådgiveruddannelsen på Aalborg Universitet. Projektet er udarbejdet i samarbejde med Arctic Street Lab på baggrund af interviews samt observationer. Projektet er et udtryk for de studerendes egne synspunkter.

Først og fremmest rettes en stor tak til vores vejleder, Steffen Ernø, som altid har formået at udfordre os med sine konstruktive og faglige refleksioner og kommentarer. Hertil har han formået at guide os i den rigtige retning, når vi har været i tvivl, hvilket har resulteret i et mere målrettet projekt. Herudover har vi sat pris på det format, som vores vejledninger har haft, da der både har været plads til alvor og et godt grin. Ligeledes vil vi rette en stor tak til Mads Siegenfeldt fra Arctic Street Lab samt de tre unge informanter for at deltage i vores undersøgelse. I har alle været medvirkende til at muliggøre udarbejdelsen af dette bachelorprojekt.

God læselyst!

Abstract

This bachelor's degree project, with the title "*Stigmatization of Vulnerable Greenlanders and the Path to Social Inclusion*", has its starting point in young vulnerable Greenlanders' experiences with stigmatization in the Danish society and the inclusive social work with the target group. Vulnerable Greenlanders' lack of inclusion in the Danish society has long been a known challenge and we have therefore explored how the inclusion and employment program, Arctic Street Lab in Aalborg, applies inclusion in its work with the program's Greenlandic users. Many of these users have experienced traumas early in life. Common for all in the target group is that they carry with them complex social problems. The purpose of the project's quantitative study, including interviews and observations, has been to gain knowledge on, how Arctic Street Lab contributes to include its users through the community found in the program. The project also focuses on how Arctic Street Lab improves inclusion of its users in Danish society through cooperation with the public system. Derived from this as well as the hermeneutic approach, the problem formulation is the following:

How do the users of Arctic Street Lab experience stigmatization in the Danish society? And how does applying inclusion in the social work of Arctic Street Lab contribute to its users' inclusion in the Danish society?

To address this problem formulation, Erving Goffman's theory on stigma and stigmatization and Axel Honneth's theory on recognition, is applied in the analysis. In the bachelor's degree project, it is found that most of the vulnerable Greenlanders participating in Arctic Street Lab, experience stigmatization in their encounter with Danes, the public system and amongst other Greenlanders. It is also found Arctic Street Lab applies inclusion in its social work as support in its users' interactions with the Danish public system; in multidisciplinary cooperation; and within the Arctic Street Lab community. Further, it was found in the bachelor's degree project that recognition is paramount for the user to feel included. The bachelor's degree project concludes with the following suggestions for courses of action for including more of our vulnerable Greenlandic citizens in Denmark: Strengthened focus on a holistic approach in the social work; recognition of the citizen, offering translation services; make paperwork and material available in Greenlandic, and customized language courses.

Indholdsfortegnelse

Abstract.....	1
Indholdsfortegnelse.....	2
Indledning	4
Problemfelt	5
Moderniseringen af Grønland	5
Efterkrigstidens Grønland	5
Grønland fra 1960'erne	7
Debatten om rigsfællesskabet.....	8
Behov for mental afkolonisering?	8
Udsatte grønlanderes sociale problemer i Grønland og Danmark.....	10
Definition af sociale problemer.....	10
Sociale problemer i Grønland.....	11
Sociale problemer medbringes til Danmark	12
Fordomme om Grønland og grønlandere	13
Kulturelle forskelle - en barriere for inklusion?	15
Inklusionsindsatser for udsatte grønlandere	16
Hvad er Arctic Street Lab?	17
Problemformulering	19
Problemformuleringens relevans.....	19
Afgrænsning	19
Begrebsafklaring.....	20
Inklusion og eksklusion	20
Marginalisering	20
Socialrådgiver og socialarbejder	20
Teori.....	21
Stigma og stigmatisering.....	21
Anerkendelse	24
Anerkendelse i den private sfære	25
Anerkendelse i den retslige sfære.....	26
Anerkendelse i den solidariske sfære	26
Det videnskabsteoretiske fokus i projektet.....	27
For forståelse	27
Den hermeneutiske tilgang.....	27

Kvalitative metoder der finder anvendelse i projektet	29
Interviews i Arctic Street Lab	31
Deltagerobservation i Arctic Street Lab	33
Juridiske i forbindelse med interview og databearbejdning	34
Etiske overvejelser i relation til undersøgelsen	36
Bearbejdning af de indsamlede data.....	37
Transskribering af interview	38
Kodning af det transskriberede datamateriale	38
Den abduktive tilgang i projektet.....	40
Projektets kvalitet via troværdighed, bekræftbarhed og overførbarhed	41
Analyse	42
Stigmatiseringens betydning for eksklusion	42
Stigmatisering i mødet med danskere	42
Stigmatisering i det offentlige system	45
Stigmatisering blandt grønlændere	47
Ikke alle grønlændere har en oplevelse af stigmatisering.....	49
Arctic Street Labs inkluderende arbejde	49
Anerkendelse gennem nære relationer	50
Det betydningsfulde fællesskab grønlænderne imellem	54
Anerkendelse i samfundet gennem fællesskabet.....	55
Konklusion	58
Perspektivering og handleforslag.....	59
Fokus på helhedssynet.....	60
Anerkendelse af borgeren	61
Tolkebistand, oversættelse af materiale og tilpasset sprogundervisning.....	62
Litteraturliste	64

Indledning

Mange grønlandere har den opfattelse, at det danske samfund oplever dem som 'fremmede', og der er en udbredt forståelse af, at danskerne generelt mangler viden om og kendskab til Grønland og den grønlandske kultur. Dette indbefatter ikke mindst viden om Grønland og Danmarks forbundne historie. Manglende viden om disse forhold kan have en direkte sammenhæng med grønlanderes oplevelse med fordomme, stigmatisering og marginalisering (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Hertil kommer de problematikker, som målgruppen kan møde, i forbindelse med at modtage den rette hjælp og støtte i hverdagen. Det kan være svært for udsatte grønlandere at søge den rette hjælp, fordi det kan være vanskeligt at navigere i det danske hjælpesystem fx på baggrund af sproglige og kulturelle barrierer (Rådet for Socialt Udsatte, 2014). Selvom grønlandere, i kraft af deres danske statsborgerskab, har ret til de samme velfærdsydelser som danskere, så viser dette sig sommetider som en hæmsko frem for en fordel. Dette fordi, de oftest er overladt til dem selv ift. at forstå det danske sprog, opbygningen af velfærdssystemet og kulturen. Foruden disse barrierer kan der også ligge nogle meget komplekse sociale forhold til grund for, at sociale indsatser ikke opleves tilfredsstillende (Bjerger, Nygaard-Christensen & Pedersen, 2021)

Med baggrund i de kendte udfordringer, ift. socialt udsatte grønlanderes muligheder for inklusion i det danske samfund, har vi fundet en interesse i at undersøge hvor og hvordan stigmatisering opleves af brugerne i Arctic Street Lab (ASL), samt hvordan det sociale arbejde med målgruppen kan forbedres. Projektets undersøgelsesfelt er afgrænset til inklusions- og beskæftigelsesprojektet ASL, hvor vi har foretaget kvalitative interviews samt observationer med hhv. Mads Siegenfeldt, projektleder i ASL, samt tre brugere af stedet. Hertil kommer de problematikker, som målgruppen kan møde, i forbindelse med at modtage den rette hjælp og støtte i hverdagen. Til at besvare denne problemstilling har vi anvendt Erving Goffmans teori om stigmatisering, i analysen af den indsamlede empiri, for at skabe en dybere forståelse af brugernes oplevelser med stigmatisering, marginalisering og fordomme. Vi har ligeledes været interesserede i at finde ud af, hvordan det sociale arbejde i ASL bidrager til, at deres brugere kan inkluderes bedre i det danske samfund. For at opnå indsigt, i de konkrete virkemidler, har vi fundet det relevant at inddrage Axel Honneths teori om anerkendelse dette, bl.a. ift. at eksemplificere det gode

sociale arbejde samt for at bidrage til forståelsen af fællesskabets betydning i ASL. På baggrund af vores konklusioner har vi udarbejdet konkrete handlingsforslag, der skal bidrage til at forbedre det sociale arbejde med socialt udsatte grønlandere.

Problemfelt

Da dette projekt beskæftiger sig med udsatte grønlanderes mulighed for inklusion i det danske samfund, finder vi det relevant at give et overblik over de dansk-grønlandske relationer og landenes forbundne historie. Der er lagt vægt på at give læseren et indblik i nogle af de begivenheder, der fandt sted i Grønland, i perioden efter at Grønlands status som dansk koloni officielt var ophørt, da dette har stor betydning for forholdet mellem Grønland og Danmark i dag (Andersen, 2021). Vi formoder, at forholdet mellem de to lande og dets befolkning, også på individniveau, påvirker den enkeltes mulighed for inklusion i det danske samfund, ligesom det kan være medvirkende til, at nogle grønlandere oplever stigmatisering og fordomme i mødet med danskere.

Moderniseringen af Grønland

Efterkrigstidens Grønland

Under Anden Verdenskrig var Grønland afskåret fra Danmark. Efter krigen blev de to lande genforenet, og gensynet var glædeligt for begge parter. Selvom der flere steder i verden var opstået en modvilje mod kolonialismen, så knyttede Grønland i disse år endnu tættere bånd til Danmark (Augustesen & Hansen, 2011). Allerede inden krigen var man i gang med at finde ud af, hvordan Grønland kunne moderniseres, og hvordan politiske beslutninger skulle administreres i fremtiden. Som følge af separationen fra Danmark under krigen, havde grønlanderne oplevet en langt mere smidig sagsbehandling, fordi alle beslutninger blev truffet i Grønland. Ligeledes havde USA's indtog i Grønland medført, at grønlanderne havde opdaget, hvilke muligheder omverdenen kunne byde på (Augustesen & Hansen,

2011). Efter pressen fik adgang til det ellers lukkede land, stod det klart, at Grønland skulle moderniseres. Pressen berettede om et folk, hvis levestandard var betydeligt lavere end den danske. Dette skabte politisk bevågenhed, hvormed den daværende statsminister Hans Hedtoft, nedsatte Den store grønlandskommission i 1948. Kommissionens betænkning, kendt som G-50, kom til at bestemme politikken i Grønland de næste mange år. Hovedformålet var at øge levestandarden i Grønland med det incitament, at grønlænderne kunne blive mere produktive, hvis de fik et bedre liv. For at muliggøre dette, var der behov for en total ændring af den hidtidige politik (Augustesen & Hansen, 2011).

I de næste år var grønlænderne tvunget til meget hurtig at tilpasse sig de nye sociale og kulturelle krav. Grønlændernes boligforhold matchede ikke den nye levestandard, hvorfor en urbanisering blev igangsat (Augustesen & Hansen, 2011). Konsekvensen heraf blev, at flere små bygder lukkede. Efterkommere af de grønlændere, som oplevede dette, beretter om eftervirkninger, fordi deres forældre mistede deres retning i livet. I international sammenhæng kaldes dette fænomen ofte et 'intergenerationalt traume', da de negative sociale virkninger fortsætter i de efterfølgende generationer (Forsoningskommissionen, 2017). Myndighederne gennemførte i perioden også en række uddannelsesreformer og sprogundervisningstiltag med det formål at øge antallet af dansktalende grønlændere. Uddannelsesniveauet i Grønland skulle løftes, og de fleste var enige om, at det danske sprog var vejen frem, hvorfor man indførte mere danskundervisning i folkeskolen (Augustesen & Hansen, 2011). Et af de mere vidtgående forsøg på at hæve uddannelsesniveauet i Grønland omhandlede de børn, der senere blev kendt som 'eksperimentbørnene'. Børnene blev i en tidlig alder taget fra deres hjem, og sendt til Danmark for at lære dansk, og sidenhen på grønlandsk børnehjem for at blive opdraget som en ny dansktalende elite (Andersen, 2021). Børnene fik ikke lov til at vende tilbage til deres familier, og de fleste mistede deres grønlandske sprog, hvilket betød, at de ikke længere kunne kommunikere med deres grønlandske relationer. Dette havde omfattende konsekvenser for børnene og deres familier, og i december 2020 fik nulevende 'eksperimentbørn' en officiel undskyldning fra den danske regering og Naalakkersuisut (Andersen, 2021).

De nævnte initiativer skulle øge levestandarden i Grønland, men kommissionen skulle også beslutte, hvordan Grønland skulle administreres i fremtiden. Efter krigen pressede FN på, for at kolonimagterne skulle give kolonierne mere frihed. Fra dansk side ønskede man, at Grønland skulle være en ligeberetti

get del af Danmark. Dette medførte, at Grønland d. 5. juni 1953 ikke længere var dansk koloni, men i stedet blev et dansk amt (Augustesen & Hansen, 2011).

Grønland fra 1960'erne

Trods massive danske investeringer i Grønland med G-50 reformerne, var de grønlandske politikere ikke tilfredse med udviklingen. De mente ikke, at tiltagene havde skabt ligestilling mellem landene, og opfordrede de danske myndigheder til at nedsætte et udvalg, der kunne foretage de nødvendige justeringer af udviklingsprocessen. Grønlandsudvalget af 1960, hvis betænkning blev kendt som G-60, blev nedsat (Augustesen & Hansen, 2011). Der skete en yderligere centralisering omkring de større byer i Grønland; Nuuk, Paamiut og Maniitsoq, da der var enighed om, at det var nødvendigt for den grønlandske økonomi at samle befolkningen. Der var dog ikke nogen, der undrede sig over, om dette var det rigtige for den grønlandske befolkning. Befolkningstilvæksten i byerne betød, at der i 1960'erne og 1970'erne blev bygget flere boligblokke, og flere grønlandere havde svært ved at finde sig til rette i den nye boligform. Mange følte, at de mistede deres oprindelige kultur, hvor naturen havde en større plads i hverdagen. Generelt havde man ikke overvejet de menneskelige konsekvenser, som den enorme kulturændring ville have for befolkningen. G-60 udvalget ønskede også at skabe højere grad af ligestilling blandt grønlandere og danskere. Lønforskellen mellem de to befolkningsgrupper var stadig stor, og løsningen herpå var, ifølge G-60-udvalget, *fødestedskriteriet*, der betød, at man blev aflønnet efter, hvor man var født (Augustesen & Hansen, 2011). Dette blev af mange grønlandere opfattet som nedværdigende og diskriminerende, og blev dermed også motivation for et opgør imod ulige forhold mellem grønlandere og danskere (Togeby, 2004). Grønlanderne begyndte at indse, at ligestilling var en illusion, og tanker om højere grad af selvstændighed og løsrivelse fra Danmark blomstrede i disse år. Mange mente, at daniseringen af Grønland var gået for vidt, og på samme tid følte man ikke, at Danmark behandlede Grønland og grønlandere retfærdigt (Andersen, 2021). Med moderniseringsreformen skabtes en kløft mellem den officielle retorik om ligestilling og de faktisk levede realiteter frustration blandt grønlanderne, som i stigende grad begyndte at føle sig ekskluderet fra den igangsatte udvikling. Dette inspirerede nogle til politisk modstand, men for mange resulterede begivenhederne i en internaliseret følelse af underlegenhed, hvilket førte en række sociale problemer med sig. Disse problemer var hæmmende for det grønlandske folk de kommende årtier (Andersen, 2021).

Debatten om rigsfællesskabet

Gennem 1970'erne opstod der i større grad politisk modstand blandt de unge grønlændere, som mente, at Grønland reelt stadig var en dansk koloni. Flere bevægelser begyndte i disse år, at længes efter et mere selvstændigt Grønland, hvor grønlandsk kultur og sprog igen kunne få en større plads (Augustesen & Hansen, 2011). Planerne for hjemmestyret tog form, dog var man enige om, at Grønland skulle forblive en del af rigsfællesskabet. 1. maj 1979 blev hjemmestyret i Grønland indført. Allerede dengang begyndte debatten om selvstyre, da et flertal ønskede større grad af selvstændighed og løsrivelse fra Danmark. Den grønlandske Selvstyre Lov trådte i kraft i d. 21. juni 2009 og betød bl.a., at grønlænderne blev anerkendt som et folk, og grønlandsk blev det officielle sprog (Augustesen & Hansen, 2011). Selvom Grønland endnu er en del af Rigsfællesskabet, hersker ønsket om en endelig frigørelse og selvstændighed hos de fleste grønlændere stadig i dag. Dette ses fx i den begivenhed, som skete på Grønlands nationaldag d. 21. juni 2020, hvor indbyggerne i Nuuk vågnede op til, at statuen af Hans Egede var overhældt med rød maling. Dette er sket flere gange gennem historien, men denne gang var Hans Egedes stav forvandlet til en pisk, og 'decolonize' var skrevet på soklen. Dette ansås som en reference til Black Lives Matter-bevægelsen, hvor statuer forbundet med kolonialisme i denne periode blev fjernet af demonstranter over hele verden (Thisted 2021). Gentagende hærværk mod statuen af Hans Egede vidner om, at koloniseringen og det historiske forhold mellem Grønland og Danmark stadig har stor betydning for mange grønlændere i dag. Statuen symboliserer for mange grønlændere en fortid hvor Grønland, i større og mindre grad, har været kontrolleret af Danmark. Mange grønlændere har igennem historien følt sig undertrykt og uretfærdigt behandlet af danskere, ligesom de har følt sig ekskluderet fra indflydelse på beslutninger vedr. deres eget land (Thisted, 2021).

Behov for mental afkolonisering?

Kolonihistorien har haft afgørende betydning i den grønlandske historie, og har været med til at forme både befolkningens tankesæt og samfundsudviklingen i Grønland (Forsoningskommissionen, 2017).

I rapporten, Ligebehandling af grønlændere i Danmark (Ligebehandling), peger flere informanter med

grønlandsk baggrund på, at post-koloniale problematikker udgør en barriere ift. medborgerskab og tilhørsforhold i det danske samfund. Eksempler på sådanne barrierer er oplevelse af diskrimination og stigmatisering, der ifølge en informant kan kobles sammen med postkolonialismen og danskernes historiske opfattelse af grønlændere (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Mange grønlændere har som følge af dette en mindreværdsfølelse i mødet med danskere, hvilket kan ses som en hæmmende faktor ift. grønlænderes mulighed for inklusion. Hertil understreges, at der er behov for 'mental afkolonisering', hvis ovenstående problematikker ikke skal fortsætte i generationer (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Det påtales ofte fra grønlandsk side, at der er behov for at bearbejde kolonitiden og ikke mindst moderniseringsperioden fra 1953 og frem (Andersen, 2021). Et eksempel herpå er arbejdet i Den Grønlandske Forsoningskommission, der i 2014 - 2017 forsøgte at gøre op med fortiden mellem landene. Det, der optog kommissionen, var dog ikke kolonitiden, men snarere de skadelige virkninger som følger af den politik, der blev ført i perioden 1953 – 1979, efter Grønland formelt ophørte med at være koloni. Trods kolonitidens store forandringer for den grønlandske befolkning, var tempoet i forandringsprocesserne radikalt højere i moderniseringsperioden (Andersen, 2021). Nogle vil endda argumentere for, at den danske kolonisation af Grønland var mere omfattende end nogensinde. Trods Grønlands status som dansk koloni officielt var ophørt, beskrives perioden af flere forskellige forskere som den mørkeste periode i dansk kolonialisme i Grønland (Hermann, 2021). Axel Kjær Sørensen, forsker i Grønlands historie, skriver i bogen Danmark - Grønland i det 20- århundrede at "*Hvis kolonisering betyder at indrette et nyt fremmed område ved at overføre produktionsmåde og andre samfundsindretninger fra moderlandet, så blev kolonitidens ophør i Grønland ironisk nok den hidtil kraftigste kolonisering af landet*" (Sørensen, 1983 s 167). Dog peger han også på væsentlige forskelle mellem denne kolonisering og andre fænomener, af samme navn, fordi tiltagene ikke blev gennemført for at skabe eksistensbetingelse for befolkningen i Danmark, men for at forbedre vilkårene for befolkningen i Grønland (Sørensen, 1983). Dette betyder dog ikke, at ændringerne ikke havde alvorlige konsekvenser for den grønlandske befolkning, og danske egeninteresser har da også været en stor del af drivkraften bag den store modernisering af Grønland. Journalist og forfatter af bogen Imperiets børn, Anne Kirstine Hermann mener, at dette sjældent får plads i den offentlige debat. Hermann skriver i Arktis, at Danmark vildledte både Grønland og FN for at beholde sin sidste koloni, og hun mener, at moderniseringen af Grønland må forstås i dette lys. Hermann mener, at de afledte konsekvenser af den danske modernise

ring af Grønland, ofte rammesættes som utilsigtede konsekvenser af en godhjertet og uselvvisk politik (Hermann, 2021).

Udsatte grønlænderes sociale problemer i Grønland og Danmark

Det sociale arbejde er kendetegnet ved, at det retter sig mod sociale problemer. Da socialt udsatte grønlændere i Danmark ofte har komplekse sociale problemer, finder vi det relevant at redegøre for, hvad et socialt problem er.

Definition af sociale problemer

De sociale problemer som grønlænderne har, kan defineres ud fra nedenstående definitioner, der beskriver en stor afstand mellem det ønskede og uønskede. Hermed menes, at borgerne lever op til de levevilkår, der er accepteret i samfundet. Udgangspunktet for denne antagelse er, at de uønskede levevilkår medfører negative konsekvenser for det enkelte individ og samfundet som helhed (Meeuwisse & Swärd, 2016). Lektor i samfundsfag ved Den sociale Højskole i Odense, Peter Bundesen, definerer et socialt problem som *"(...) en observeret uønsket social situation, som der er en udbredt opfattelse af, at der bør gøres noget ved gennem kollektiv handling"* (Bundesen, 2000 s. 12). Bundesen mener, at det sociale problem for at være aktuelt, skal kunne observeres af andre og samtidig være i uoverensstemmelse med de værdier, som majoriteten i samfundet besidder. Situationen er dermed uharmonisk, ift. de værdier som samfundet gerne vil opnå, men udmønter sig i stedet som en negativ situation. Professor på Institut for Kultur og Læring, Hanne Kathrine Krogstrup, sonder mellem vilde og tamme problemer. De tamme problemer, som også er kendetegnet som tekniske problemer, kan løses ved anvendelse af den nødvendige tekniske viden. De tamme problemer kan lettere defineres tydeligt, og adskiller sig fra andre problemer ved, at der er én objektiv, målbar samt tydelig mest brugbar løsning af problemet (Michelsen, 2014). For de vilde problemer forholder det sig anderledes; de er ofte udefinerbare, hertil problematiske at adskille fra andre problemer, hvorfor der ikke findes kriterier for en optimal løsning, hvilket betyder, at målet for løsningen heller ikke kan defineres klart. De er tillige i høj grad kontekstafhængige, ligesom viden om og løsning af problemet også er kontekstafhængig (Michelsen, 2014). Ifølge Krogstrup skiller de sociale og vilde problemer sig ud fra de tamme problemer via problemets kompleksitet. Essensen i dette, er at et tamt problem skiller sig ud ved 1) at være simpelt og ved

2) at være kendt i forvejen, og dermed løst tidligere, hvorved der allerede foreligger en sikker teknisk viden om løsningen. De vilde problemer er derimod komplekse, og passer ikke ind i en allerede kendt problematik (Michelsen, 2014). Da der ofte er komplekse problemer i gruppen af udsatte grønlændere fx hjemløshed, arbejdsløshed, dårligt fysisk og/eller psykisk helbred m.v., anser vi gruppens problemer som vilde, hvorfor der vil være individuelle løsninger, afhængigt af hvilke problemer der forsøges afhjulpet. Socialarbejderne skal i vid udstrækning, i arbejdet med de udsatte grønlændere, derfor håndtere situationer der er komplekse, unikke samt dynamiske (Michelsen, 2014).

Sociale problemer i Grønland

Det findes relevant for projektets problemfelt, at redegøre for de sociale problemer, der forekommer i Grønland, fordi varetagelsen af de sociale problemer i Grønland er problematisk, hvorfor de sociale problemer bringes med til Danmark, når grønlænderne migrerer hertil (Arn fjord, 2016).

De sociale problemer, der er i Grønland i dag, strækker sig flere generationer tilbage i tiden (Arn fjord, 2016). Den grønlandske befolkning er på ca. 56.000 indbyggere. Levestandarden er forskellig i forskellige dele af befolkningen, dog lever mange familier under vanskelige forhold i hverdagslivet grundet arbejdsløshed, boligmangel og økonomiske problemer, hvilket medfører en forringet levestandard for de enkelte familier og i særdeleshed børnene.

De største udfordringer i Grønland i dag er alkoholmisbrug og børn i mistrivsel grundet fattigdom, ensomhed og omsorgssvigt (Arn fjord, 2016). Den kvantitative undersøgelse, Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018 – Levevilkår, livsstil og helbred, som har en repræsentativ deltagelse af 2539 personer, finder, at hvert sjette barn går sulten i skole eller i seng, og ca. en tredjedel af børnene har været udsat for seksuelle overgreb (Statens Institut For Folkesundhed, 2019). Selvom det i årevis har været en kendt problematik med seksuelle overgreb mod børn i Grønland, er der ikke sket ændringer på området. Problemet skyldes, ifølge programleder hos Unicef Grønland, Arnavara Jørgensen, summen af de sociale problemer, som findes i Grønland, og fortæller at *"(...) børn, der lever i udsathed, har også større risiko for at blive udsat for seksuelle overgreb, og sådan er det også i Grønland, her er det bare i et endnu større omfang"* (Føljeton, u.å., l. 20-22). Undersøgelsen kommer desuden frem til at 32% har et storforbrug af alkohol (mellem 7 - 15 genstande pr. uge), mens 5,9% har et skadeligt forbrug (mel

lem 16-19 genstande pr. uge) og 4,7% er afhængige af alkohol (mellem 20-40 genstande pr. uge) (Statens Institut For Folkesundhed, 2019). Ifølge undersøgelsen har både selvmordsraten og omfanget af selvmordsforsøg været høj siden 1970'erne. I alt har 10% forsøgt at begå selvmord, mens selvmordsraten ligger på ca. 88 (udregnet pr. 100.000 personer), hvilket gør raten til en af verdens højeste (Statens Institut For Folkesundhed, 2019; Statens Institut for Folkesundhed, 2022). Herudover findes der problemer med bl.a. andre rusmidler end alkohol, vold, høj arbejdsløshed, mangel på boliger, hjemløshed, samt fysisk og psykisk sygdom (Statens Institut for Folkesundhed, 2019; Arnfjord, 2016).

Sociale problemer medbringes til Danmark

Da der endnu ikke er vedtaget en gennemgribende socialreform i Grønland, og der ikke er oprettet reelle tværsektorielle og tværprofessionelle samarbejder, kan varetagelsen af de sociale problemer være problematisk (Arnfjord, 2016). Dette betyder at de sociale problemer, som nogle grønlandere har, bringes med til Danmark ved en flytning (Center for social inklusion, u.å.). SFI-undersøgelsen, Væk fra Grønland - Udsatte grønlandere der er flyttet til Danmark med deres børn, statuerer at de fleste grønlandere flytter til Danmark, på baggrund af, at der var noget i Grønland, som var uønsket i deres liv (VIVE, 2011). Halvdelen af familierne, der deltog i undersøgelsen, svarede, at det var en alkoholiseret og voldelig partner, som de ville væk fra. Andre svarede, at det var sociale problemer som fx arbejdsforhold eller hashmisbrug, de ville væk fra. Enkelte angav, at de ikke ville væk fra noget, men var flyttet grundet alvorlig sygdom, der bedre kunne behandles i Danmark (VIVE, 2011).

Ud af de knap 17.000 grønlandere, der er bosat i Danmark, skønnes et relativt stort mindretal at have sociale problemer såsom misbrug og hjemløshed (Social- og Boligstyrelsen, u.å.). Antropolog og lektor, Bagga Bjerre, udtaler at

“Nogle af de borgere, som, man synes, er allermest vanskelige at lave gode tilbud til, er udsatte grønlandere. Der er et eller andet med den her gruppe, som gør, at de nemt fastholdes i en socialt udsathed, og at de kan være sværere at hjælpe end andre udsatte” (Sonne, 2023, l. 73-76).

Som beskrevet ovenfor har mange af de sociale problemer, som grønlanderne har, rod i det tidligere liv i Grønland, og disse problemer flytter med.

Herudover oplever nogle grønlændere, at mødet med det danske system er uforståeligt og uigennemsigtigt hvilket, sammen med utilstrækkelige danskundskaber, gør det svært for dem at bede om den rette hjælp eller at have en ligeværdig dialog med deres sagsbehandler (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Herudover får de grønlandske borgere, der ønsker at etablere sig i Danmark, ikke hjælp til integration på lige fod med andre migranter, da man som dansk statsborger ikke har de samme rettigheder til integrationshjælp (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Det betyder, ifølge forsker og ph.d.-studerende, Mille Schiermacher, at man som udsat grønlænder, der tager turen fra Grønland til Danmark, står med et dobbelt problem; *“De er ikke forberedt på de vilkår og den mangel på sikkerhedsnet, de møder (...)”* (Sonne, 2023, l. 124-125). Mange af de udsatte grønlændere oplever tilmed stigmatisering og fordomme i mødet med den danske kultur og befolkning, ligesom nogle oplever diskrimination i mødet med offentlige systemer, arbejdsmarkedet og blandt den etniske danskere (Institut for Menneskerettigheder, 2015).

Fordomme om Grønland og grønlændere

Informanterne i rapporten, Ligebehandling, oplever generelt, at danskere har forældede forestillinger samt fordomme om Grønland og grønlændere. Dette gælder både for de grønlændere, der bor her i landet, og dem der bor i Grønland (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Dette manifesterer sig på forskellige måder, men fordommene opstår ofte på grund af den grønlandske etnicitet og det faktum, at man kategoriserer grønlændere baseret på deres udseende, hvilket fører til bestemte stereotyper. Sekretariatsleder i Grønlands Ligestillingsråd, Inge Olsvig Brandt, konstaterer, at mange i den danske befolkning har fordomme over for grønlændere, og disse fordomme bliver især udløst af grønlænderes udseende og sprog. Som et eksempel herpå udtaler Brandt, at *“Hvis man ser en alkoholpåvirket grønlænder, så giver det næring til fordomme mod andre grønlændere, mens en alkoholpåvirket færing ikke giver samme fordomme over for andre færing, da de jo ligner majoritetsbefolkningen”* (Institut for Menneskerettigheder, 2015, s. 108). En afdelingsleder i Aalborg Kommune tilføjer, at der generelt set er en opfattelse af, at grønlændere har mange sociale problemer, selvom det er langt fra alle, der lever op til denne fordom. Ligeledes er der eksempler i rapporten, som viser, at stereotyper og fordomme om grønlændere reproduceres gennem dansk sprog og humor. Et eksempel herpå er betegnelsen ‘grønlænderstiv’, der i 2017 blev optaget i Den Danske Ordbog. Ordet er ifølge ordbogen slang for en

person, der er 'stærkt beruset af alkohol'. Det pointeres dog, at brugen af ordet kan være problematisk, da det er baseret på en stereotypisk opfattelse af grønlanderes alkoholvaner (Den Danske Ordbog, 2017). En informant i rapporten peger på, at man i Danmark ofte glemmer, at det ikke er acceptabelt at tale nedsættende om grønlandere. Denne nedsættende måde, at omtale grønlandere, er med til at reproducere den stigmatisering, der kan forekomme blandt danskere omkring grønlandere (Institut for Menneskerettigheder, 2015).

Der er blandt informanterne i rapporten generelt en opfattelse af, at man i Danmark har begrænset kendskab til Grønland og den grønlandske befolkning. De interviewede peger på, at den manglende viden kan være årsag til, at grønlandere i Danmark oplever stigmatisering og diskrimination. Hertil angiver 53%, at grønlandere generelt stigmatiseres (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Denne problematik understøttes af en nyere undersøgelse, Danske unges viden om Grønland, der blev lavet i 2019 for Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, Undervisningsministeriet. Heri fremgår det bl.a., at de unge overvejende forbinder grønlandere med positive ord som 'stærke', 'civiliserede' og 'beskedne'. Dog viser undersøgelsen at det ord, som flest adspurgte unge er enige i, der beskriver grønlandere, er ordet 'misbrugere'. Undersøgelsen viser, at der er en svag sammenhæng mellem de negative associationer og et lavere vidensniveau om Grønland og grønlandere. I relation hertil ses, at et øget vidensniveau potentielt også hænger sammen med et mere nuanceret syn på folk fra Grønland (Epinion, 2019). Med finansloven i 2018 afsatte regeringen en pulje på 25 mio. kroner til at højne viden om rigsfællesskabet. Her er der bl.a. afsat midler til undersøgelse af kendskabet til Grønland og grønlandsk kultur blandt elever på ungdomsuddannelser og i udskolingen (Epinion, 2019). I 2019 er viden om rigsfællesskabet blevet en del af den obligatoriske undervisning i folkeskolen. I forbindelse med dette udtalte generalsekretær hos Foreningen Grønlandske Børn, Puk Draiby, til den grønlandske radio, KNR, at *"Der er mange fordomme og stereotyper om grønlandere, og vi tror på, at hvis der kommer en større viden om den mangfoldighed, som Grønland jo er, vil det også tynde ud i fordommene"*. Dog frygter Draiby, at undervisningen om rigsfællesskabet bliver for ensidig og tilbageskuende (KNR, 2019).

Kulturelle forskelle - en barriere for inklusion?

Selvom Danmark og Grønland indgår i et rigsfællesskab, så er der stor kulturel forskel på de to lande, hvilket kan begrundes i, at de ligger i hver sin verdensdel med 4000 kilometer imellem dem (Rådet for Socialt Udsatte, 2014). Kulturelle forskelle mellem grønlændere og danskere kan derfor spille en rolle for de herboende grønlænderes inklusion i det danske samfund. Mange grønlændere oplever at have en form for dobbelt identitet, idet de oplever sig selv som både grønlandsk og dansk (Togeby, 2004).

Blandt informanterne i rapporten, Ligebehandling, italesættes det, at grønlænderes væremåde, kultur og mentalitet på mange måder adskiller sig fra den danske (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Dette kan hindre inklusion i det danske samfund, ligesom det kan bidrage til stigmatisering og marginalisering. Særligt er dette gældende for den udsatte gruppe, da denne, sammenlignet med mere ressourcestærke grønlændere, ikke har samme forståelse for danske samfundsforhold og kultur, og dermed ikke samme forudsætning for at tilpasse sig. Videns- og ressourcepersoner påpeger den kulturelle diskurs, hvor fx stolthed, beskedenhed, og en forkærlighed for at klare sig selv på trods af hårde forhold, betragtes som typiske grønlandske træk (Center for Kulturanalyse, 2006). Særligt i den ældre generation taler man ikke om sine problemer, og man undgår helst konflikter. Kulturelt betinget er grønlændere generelt mere tilbageholdende, hvortil der beskrives en særlig grønlandsk tilbageholdenhed. Denne tilbageholdenhed kan bevirke, at grønlænderne ikke altid får sagt fra i situationer, hvor de oplever at blive dårligt behandlet (Institut for Menneskerettigheder, 2015). En informant udtaler i undersøgelsen, I Grønland er jeg for dansk, i Danmark er jeg "bare" grønlænder (I Grønland er jeg for dansk), at *"Det, at Danmark har haft koloniseret Grønland, sidder stadig stærkt i mange grønlændere. Folk er generelt meget autoritetstro – det er den grønlandske mentalitet"* (Rådet for Socialt Udsatte, 2014, s. 35). Tilbageholdenheden kan have den konsekvens for de socialt udsatte grønlændere, at de kan være mindre tilbøjelige til uopfordret at søge hjælp i det offentlige system (Center for Kulturanalyse, 2006.) Et andet særligt træk ved grønlænderne er forbundet med den traditionelle boligkultur i Grønland, hvor man deler sin bolig med familie og venner, og deraf har en iboende modvilje mod at være alene. Når dette opfattes som en barriere, så er det på baggrund af, at der kan opstå en problematisk boligsituation. Et sådant eksempel ses, når én grønlænder har en lejlighed, og andre socialt udsatte søger sammen i denne, hvilket ofte skaber uro, som kan have den konsekvens, at den oprindelige beboer opsiges fra sit lejemål. Dette kan føre flere sociale problemer med sig; hjemløshed, manglende forsørgelse med

mere, hvilket igen fører eksklusion med sig (Center for Kulturanalyse, 2006). Ifølge undersøgelsen, kan der, hvis der kigges på rigsfællesskabet og det danske statsborgerskab, også udledes, at Grønlands udvikling har været medvirkende til at fremme de marginaliseringsprocesser, som nogle grønlændere har oplevet. Dette skyldes den lynhurtige omstillingsproces, der er foregået over blot 40 år i Grønland, hvor Danmark var flere hundrede år om samme proces. Ændring i levegrundlag og samfundsstruktur er sket med en sådan hast, at det ikke altid har været muligt for den enkelte at følge med. Dette har været medvirkende til at fremme marginaliseringsprocesser på baggrund af grønlændernes oplevede identitetsskred og værdiforandringer. Dette bringer grønlænderne med sig, når de flytter til Danmark (Rådet for Socialt Udsatte, 2014).

Inklusionsindsatser for udsatte grønlændere

På baggrund af ovenstående har vi konstateret, at grønlændere i Danmark ofte møder fordomme og stigmatisering i mødet med danskere. Dertil kommer den manglende inklusion i samfundet. Vi finder det dermed relevant at give læseren et indblik i nogle af de indsatser, der pt. er iværksat for at inkludere udsatte grønlændere i Aalborg Kommune. Grundet projektets omfang, samt relevansen for vores problemstilling, har vi valgt at beskrive et udsnit af projekter og indsatser i Aalborg Kommune, der henvender sig til socialt udsatte grønlændere. Her kan nævnes Det Grønlandske Hus, der bl.a. tilbyder åben rådgivning og vejledning ift. at navigere i det danske samfund og det sociale system samt hjælp til tolkning (Socialt Udsatte Grønlændere, u.å.). Rådgivningen har et integrerende sigte. Socialkonsulenterne i Det Grønlandske Hus kan ligeledes, såfremt der er behov herfor, bistå borgeren i kontakten til myndighederne samt besvare juridiske og sociale spørgsmål. Desuden kan socialkonsulenten hjælpe med at skabe kontakt til andre grønlændere i Danmark. Endeligt yder den åbne rådgivning bistand til kommuner og andre offentlige myndigheder, fx. ift. kendskab til den kulturelle baggrund, som de grønlandske borgere kommer med, samt hjælp til tolkning. Ved at udbrede kendskabet til og forståelsen for de grønlandske borgeres kultur, baggrund og støttebehov arbejder Det Grønlandske Hus for at forbedre den samlede sociale indsats omkring målgruppen (Socialt Udsatte Grønlændere, u.å.). Værestedet Tamatta, hvor grønlandske børn og voksne kan mødes, er placeret i Det Grønlandske Hus. Her har de grønlandske borgere mulighed for at tale grønlandsk og samles om den grønlandske kultur. Der er

desuden nem adgang til de øvrige tilbud i Det Grønlandske Hus. Formålet med værestedet er at bryde social isolation og ensomhed samt at understøtte integration (Socialt Udsatte Grønlændere, u.å.).

Med baggrund i det foreløbige problemfelt, med emner som historie, kultur, fordomme og inklusion, har vi konstateret, at der er en anden kultur og mentalitet hos grønlændere, end vi som danskere selv har, hvilket kan besværliggøre mødet mellem fx socialrådgiveren og den grønlandske borger. Dette kan også ses som et møde mellem to kulturer med de fordomme, vi hver især har om hinanden. Grønlændere beskrives ofte som en besværlig gruppe at arbejde med, hvilket kan skyldes, at deres mentalitet adskiller sig fra den danske. Dette kan medvirke til, at socialrådgiveren har en anden forståelse af borgeren og dennes sociale problemer. For at opnå yderligere viden om socialt udsatte grønlænderes oplevelser med fordomme og stigmatisering, herunder hvordan det sociale arbejde i ASL fremmer inklusionen for unge udsatte grønlændere i Aalborg, finder vi det relevant at interviewe personale og brugere i ASL, da de kan bidrage til oplysning af vores problemformulering.

Hvad er Arctic Street Lab?

Inklusions- og beskæftigelsesprojektet, ASL, der administreres af Det Grønlandske Hus i Aalborg, er et afklarings- og opkvalificerende forløb for herboende socialt udsatte grønlændere, og støttes af bl.a. Socialstyrelsen i Danmark, Royal Greenland og Lions Club (Det Grønlandske Hus, u.å.a). ASL består af; Leder og socialpædagog, Mads Siengenfeldt (herefter blot benævnt Mads), socialrådgiver, Lisbeth Døssing, samt en gruppe brugere (herefter benævnt som brugerne eller de unge) (Stenbro, 2022). Brugere er sårbare 18 til 30-årige grønlændere, både nye tilflyttere og unge der har haft ophold i Danmark gennem længere tid, uden at det er lykkedes at opnå fodfæste i det danske samfund. Herudover har brugerne komplekse sociale problemer. Gruppen er yderligere karakteriseret ved enten at modtage offentlige forsørgelse, hhv. uddannelseshjælp og kontanthjælp, eller være helt uden offentlig ydelse, hvorved forsørgelse sker via familie og venner. Herudover er nogle i perioder hjemløse og opholder sig dermed på forsorgshjem, herberg eller hos familie og venner (Hansen, 2020). Flere i gruppen har et aktiv misbrug, primært alkohol og/eller hash. Herudover er flere opvokset i dysfunktionelle familier, og har oplevet bl.a. omsorgssvigt og misbrug, hvilket har medført psykiske problemstillinger for den en

kelte samt mangel på de basale sociale færdigheder (Hansen, 2020; Det Grønlandske Hus, u.å.a). Fælles for dem alle er, at de ikke tidligere har profiteret på kommunens tilbud (Stenbro, 2022). Brugerne er ikke udelukkende henvist af Job- og Velfærdsforvaltningen i kommunen. En del af brugerne er også blevet tilknyttet via Det Grønlandske Hus' Socialafdeling, andre kanaler i Det Grønlandske Hus, gennem den opsøgende indsats af socialarbejderne i ASL eller via mund til mund-metoden, hvor brugeren har fået kendskab til projektet fra venner og bekendte (Hansen, 2020). Målet med det sociale arbejde i ASL er overordnet at sikre brugerne en hurtigere og bedre adaptation til deres nye liv samt integration i Region Nordjylland (Hansen, 2020). Indsatsen ift. brugerne står på to ben; for at den unge opnår et trygt tilhørsforhold til både den danske og den grønlandske livsverden, er der fokus på inklusion og kulturforståelse, hvilket udgør det ene ben. Det andet ben udgøres af en individuel, helhedsorienteret og håndholdt indsats mhp. at styrke brugernes faglige kvalifikationer, sådan at denne bliver i stand til at påbegynde uddannelse, eller at kunne varetage et arbejde. Herunder er målet, at brugeren opnår kendskab til og indsigt i de institutioner, der skal hjælpe de unge videre i uddannelses- og beskæftigelsessystemet (Hansen, 2020; Det Grønlandske Hus, u.å.a).

ASL er beliggende på havnen i Aalborg, hvilket gennem sanseindtryk leder tankerne hen på Grønland. Hertil er der malet tupilakker på bygningsfacaden, og indendørs er der udsmykket med artefakter fra Grønland og den grønlandske kultur (Bilag 8, s. 47). De unge i ASL får dermed mulighed for at gå på opdagelse i både egen og dansk kultur, hvilket medvirker til, at de bedre kan forholde sig til deres egen identitet samt opnå en stolthed af deres egen kultur. Mads fortæller, at *"Når vi blander forskellige nationaliteter i vores madlavning, handler det om at vise de unge, at der ikke er nogen rigtig eller forkert måde at være grønlandsk – eller for den sags skyld dansk – på."* (Stenbro, 2022, l. 14-17). De unge grønlandere er på forskellige måder medvirkende til en positiv formidling af den grønlandske kultur, gennem kulturmøder og dialog, hvilket er vigtigt for at nedbryde fordomme, bl.a. deltager de i events med en madvogn, hvor maden tager afsæt i det grønlandske køkken (Det Grønlandske Hus, u.å. b).

På baggrund af ovenstående problemfelt finder vi interesse i at undersøge det sociale arbejdes praksis i ASL, samt hvordan deres brugere oplever stigmatisering, hvilket leder os frem til følgende problemformulering;

Problemformulering

Hvordan oplever brugerne i Arctic Street Lab stigmatisering i det danske samfund? Og hvordan bidrager det sociale arbejde i Arctic Street Lab til, at deres brugere, via anerkendelse, kan inkluderes i det danske samfund?

Problemformuleringens relevans

I problemfeltet har vi beskrevet, hvordan socialt udsatte grønlandere kan opleve stigmatisering og eksklusion i det danske samfund. Vores problemformulering finder relevans i, at socialrådgiverens møde med den grønlandske borger kan være udfordrende og dermed præge borgeren negativt. Dette sker fx hvis socialrådgiveren ikke har forståelse for borgeren samt dennes kulturelle baggrund. Vi ved, at grønlandere kan være en svær målgruppe at nå, da særligt de mest udsatte falder igennem systemet. Det findes dermed relevant at undersøge nogle af de barrierer, de udsatte grønlandere kan møde, ift. at kunne inkluderes, i det danske samfund, herunder velfærdssystemet, da en manglende viden om disse kan medføre yderligere marginalisering af borgeren.

Afgrænsning

I dette afsnit beskrives de til- og fravalg, som vi har gjort os, ift. ovenstående problemformulering, samt overvejelserne bag valgene. Hertil beskrives, hvad der er lagt til grund for de konkrete til- og fravalg.

Dette bachelorprojekts undersøgelsesfelt er det sociale arbejde i ASL. Projektet er dermed afgrænset til at beskæftige sig med de socialt udsatte brugere i ASL, samt det sociale arbejde hermed, da vores primære fokus er borgernes fortællinger og perspektiv. Implicit betyder dette, at vi afgrænser os fra socialrådgivernes perspektiv. Socialrådgivning vil dog blive inddraget i analysen mhp. at eksemplificere den gode socialrådgivning ift. vores målgruppe. For at opnå en mere nuanceret forståelse af brugernes oplevelser med stigmatisering, samt det sociale arbejde, har vi valgt at interviewe Mads for at få indblik i

professionsperspektivet. På baggrund af afgrænsningen tager empirien, den efterfølgende analyse samt konklusion udgangspunkt i de narrative fortællinger fra brugerne og Mads i ASL.

Begrebsafklaring

Vi vil, under begrebsafklaringen, kort definere de begreber, som vi finder centrale for forståelsen af projektet.

Inklusion og eksklusion

Inklusion henviser til inddragelse i fællesskabet, hvor eksklusion henviser til det modsatte, nemlig udelukkelse. Inklusion betyder at medregne nogen og omfatte alting, og indbefatter en rumlighed i samfundet i bestræbelsen på at skabe lige muligheder for deltagelse, samt adgang til fællesskaber og samfundsmæssige ressourcer for alle individer. Eksklusion henviser til udskillelse i fællesskabet grundet vanskeligheder ved at passe ind i den eksisterende norm i samfundet (Hansen & Petersen, 2019; Gottlieb, u.å.).

Marginalisering

Marginaliseringsbegrebet henviser til hvordan, samt i hvilken grad, et individ er deltagende på forskellige samfundsområder. Begrebet bruges til at indkredse socialt udsatte individers position i samfundet samt betydningen heraf. Marginalisering spænder mellem fuld deltagelse til fuldstændig udelukkelse fra et eller flere livsområder (Fahnøe, 2016).

Socialrådgiver og socialarbejder

Termen socialrådgiver henviser til en person uddannet socialrådgiver, som arbejder med at forebygge og løse borgerens sociale problemer iht. lovgivningen. Arbejdet er ofte forbundet med myndighed, og foregår ofte i kommunalt regi (ug.dk). Socialarbejder er en person, som varetager det sociale arbejde med målgruppen, dog kan personen have en anden faglig uddannelse end socialrådgiver (Uddannelsesguiden, 2023).

Teori

I dette afsnit vil vi redegøre for de teorier, som vi har valgt at anvende mhp. at besvare vores problemformulering. Vores valg af teori er faldet på hhv. Erving Goffmans teori om stigma og stigmatisering samt Axel Honneths teori om anerkendelse.

Stigma og stigmatisering

Stigmatisering af udsatte grønlændere er desværre dybt forankret i det danske samfund. Stigmatisering skaber en udfordrende virkelighed for de grønlændere, der oplever marginalisering og fordomme i mødet med danskere. Disse mekanismer skaber en barriere for, at udsatte grønlændere kan inkluderes i det danske samfund. På den baggrund har vi valgt at anvende sociolog, Erving Goffmans, teori om stigmatisering i vores analyse for at forstå, hvordan socialt udsatte grønlændere oplever stigmatisering i det danske samfund.

I 1960'erne beskrev Goffman stigmabegrebet, der fokuserer på den diskrimination, som socialt udsatte grupper i samfundet nogle gange lider under samt deres reaktion på diskriminationen. Et stigma er en negativ egenskab, som andre tillægger et individ. Det stigmatiserede individ ses som værende mindre værd, og ses samtidig som en, der ikke skal udvises anerkendelse og respekt på lige fod med andre. Fokuset hos Goffman ligger på den sociale interaktion mellem de såkaldte 'normale', der ikke stigmatiseres, og de stigmatiserede, samt hvordan parterne agerer i interaktionen (Fahnøe, 2016). Det er centralt i Goffmans forståelse af stigma, at den egenskab, der betragtes som negativ, ikke er negativ i sig selv. Stigmaet er relationelt, og opstår på baggrund af et misforhold mellem individets handlinger eller egenskaber, og de forventninger som andre stiller til personen i en given situation. Dermed opstår stigmaet som følge af, at andre mener, at et individ bryder de gældende normer. Dette betyder, at stigma handler om andres opfattelse af individet, snarere end individet selv, og tilskrives individet på baggrund af de dominerende kategoriseringer af mennesker i samfundet (Fahnøe, 2016). Ifølge Goffman inddeles tildelingen af et stigma i tre former; 1) Et individ kan tildeles et stigma grundet sit fysiske udtryk. Goffman kalder disse; *"De kropslige vederstyggeligheder i form af forskellige fysiske misdannelser"*

(Kappel & Tandrup, 2020, s. 88), og udgør dermed fysiske forandringer, der er synlige for omverdenen.

2) Derudover kan individet tildeles et stigma på baggrund af sin adfærd. Ifølge Goffman kan dette stigma forklares med diverse karaktermæssige fejl, som er synlige i form af dominerende eller unaturlige lidenskaber, kompromisløse eller forræderiske antagelser, viljesvagthed eller uhæderlighed. 3) Det tredje stigma, det som Goffman kalder det 'tribale slægtsbetingede stigmata', tildeles på baggrund af etnisk herkomst eller race (Kappel & Tandrup, 2020).

Goffman forstår herunder, at

"et individ, som nok ville være blevet accepteret uden vanskeligheder i almindeligt socialt samkvem, besidder en egenskab, der ikke kan undgå at tiltrække sig opmærksomhed og får dem af os, der møder ham, til at vende os fra ham og se bort fra hans øvrige egenskaber" (Kappel & Tandrup, 2020, s. 88).

Stigma medfører dermed en devaluering af individet på baggrund af enten udseende, opførsel eller etnicitet, race eller religiøst tilhørsforhold. Kilderne til stigma bevirker, at individet tydeligt skiller sig ud fra majoriteten, og som konsekvens miskrediteres for afvigelsen (Jacobsen & Kristiansen, 2018). Med baggrund i Goffmans forklaring, vil omgivelserne ikke betragte det individ, der har et stigma som et rigtigt menneske. Denne antagelse vil, ifølge Goffman, føre til, at omgivelserne udøver diskrimination, som begrænser individets udfoldelsesmuligheder (Kappel & Tandrup, 2020). Det at have et stigma kan betyde, at individet reduceres til en stereotyp, hvilket kan føre til marginalisering og social eksklusion. Selve processen med at tilskrive et individ en negativ egenskab betegnes som stigmatisering. Da stigmatisering kan føre til, at individet har færre muligheder i livet, kan det have store konsekvenser for det enkelte individ at blive udsat for stigmatisering. Den manglende anerkendelse kan føre til, at individet i sociale situationer, hvor man mødes ansigt til ansigt, bliver overrasket og flov. Dette betegner Goffman som *at tabe ansigt*. Hertil peger Goffman, at konsekvenserne ved stigmatisering fx er selvhad og mindreværdsfølelse, hvilket kan bevirke en selvforstærkende proces og dermed selvstigmatisering (Kappel & Tandrup, 2020). En pointe i Goffmans forståelse af stigmatisering er, at den negative handling eller egenskab der fører til stigmatisering af ét individ, ikke nødvendigvis stigmatiserer et andet individ, da det afhænger af hvordan handlingen eller egenskaben fortolkes ift. det pågældende individ. Et eksempel herpå er, hvordan synet af en beruset ung person en lørdag morgen fortolkes, som at personen har festet hele natten, imens samme episode for andre personer kan fortolkes som, at de

har et alkoholproblem. Dette eksempel påpeger en anden pointe i Goffmans forståelse af stigmatisering, nemlig at stigmatisering kan ske på baggrund af enkelthændelser, der fortolkes som et udtryk for individets personlighed (Fahnøe, 2016). Når et individ stigmatiseres, fører det til, at stigmaet vil overskygge individet i den forstand, at stigmaet er det, som de andre ser. Som konsekvens af dette reduceres det stigmatiserede individs handlinger til at være udtryk for stigmaet, fx vrede, der kan ses som et udtryk for det stigmatiserede individs karakterbrister og ikke som en reaktion på en urimelig behandling. Hertil påpeger Goffman, at almindelige handlinger generelt opfattes som det stigmatiserede individs forkastelige personlighed, og at individet mister sin mulighed for at udtrykke sig, og dermed ikke kan påvirke sin situation (Fahnøe, 2016).

Stigmatisering kan også påvirke det stigmatiserede individs selvopfattelse. Goffman skelner her mellem *social identitet* og *jegidentitet*. Den sociale identitet tilskrives individet af andre i sociale interaktioner gennem tale og handling, og jegidentiteten er individets selvopfattelse. Jegidentiteten skabes i relation til omgivelserne, det vil sige, at individets forståelse af den sociale identitet er medskaber i formningen af jegidentiteten. Hertil har individet brug for, at omgivelserne bekræfter individets jegidentitet, hvis denne skal opretholdes. Et individ behøver, ifølge Goffman, ikke nødvendigvis at acceptere sit stigma, og kan dermed tage afstand fra den sociale identitet (Fahnøe, 2016). Dog kan individet også acceptere at bære stigmaet, hvorpå der foregår *selvstigmatisering*. Med selvstigmatisering følger også en accept af at blive behandlet med mindre anerkendelse og respekt end andre individer. Accepten betyder med andre ord, at det stigmatiserede individ deler samme opfattelse af, at de stigmatiserede negative egenskaber retfærdiggør diskriminering, og lader sig dermed undertrykke. Selvstigmatisering medfører, ifølge Goffman, en række negative tilstande fx mindreværd, usikkerhed, skam og selvbefredelse. Disse negative tilstande er ikke kun forbeholdt de selvstigmatiserede individer, da også stigmatiserede individer oplever negative tilstande som følge af andres måde at behandle dem på. Et eksempel på dette kan være, at der opstår utryghed ved at være sammen med andre (Fahnøe, 2016). Herudover præger oplevelsen af stigmatisering det stigmatiserede individs handlinger, idet denne forsøger at værne om sin selvopfattelse og opnå en større social accept. For at forstå de forskellige måder at håndtere stigmatiseringen på, skelnes der mellem to stigmatyper; dem der kan skjules, og dem der ikke kan skjules (Fahnøe, 2016). Her kan som eksempel nævnes, at nogle misbrugere formår at skjule deres stigma, hvilket

betyder at de kan *passere* eller med andre ord holde sit stigma skjult. At passere medfører dog en risiko for at blive afsløret, hvorfor det kræves, at der konstant er opmærksomhed på, hvordan interaktionen med andre forløber, ligesom det kan være forbundet med en frygt for afsløring. Er individets stigma derimod synligt, kan det håndteres ved fx 1) at isolere sig fra andre, der ikke bærer samme stigma, og dermed undgå krænkelser, 2) at anstrenge sig for at kunne det, som ellers er udelukket for individet med stigmaet, 3) at fremføre en anderledes og positiv fortolkning af ens stigmatiserede egenskab, 4) at fremhæve sig selv på bekostning af andre stigmatiserede individer. Disse eksempler på hvordan et individ håndterer et stigma, kan have en positiv effekt og mindske stigmaet, men de kan også forværre stigmaet og medføre yderligere stigmatisering. Om effekten bliver positiv eller negativ, afhænger af det stigmatiserede individs ressourcer og sociale position samt i hvilken grad håndteringen ses som et udtryk for det stigma, som individet forsøger at lægge afstand til (Fahnøe, 2016).

En videreudvikling af Goffmans begreb stigmatisering handler om hvordan afvigelser, og dermed stigma, kan smitte socialt. Goffman betegner dette som æresstigma også kaldet associeringsstigma. Begrebet dækker over, hvordan bl.a. venner og pårørende til stigmatiserede individer oplever, at deres relation til stigmatiserede individer medfører at stigmaet overføres til dem, så de selv diskrimineres i mødet med de 'normale' (Jacobsen & Kristiansen, 2018).

Anerkendelse

Axel Honneths teori om anerkendelse kan bidrage i analysen til en forståelse af de undertrykkelse- og krænkelserprocesser, som nogle udsatte grønlandere gennemlever i Danmark, herunder stigmatisering og eksklusion fra visse områder i deres liv (Antczak, 2016). Ligeledes kan teorien understøtte identifikation af, hvordan det sociale arbejdes praksis i ASL bidrager til at inkludere deres brugere gennem fællesskab og anerkendelse. Endeligt har vi anvendt teorien ift. refleksioner omkring det gode sociale arbejde med målgruppen. Honneth er inspireret af filosofen G. W. F. Hegels tanker om anerkendelseskampe. Teorien forholder sig til menneskets individuelle og solidariske behov, menneskets rettigheder og på de konsekvenser, det kan have på individ og samfundsniveau, hvis ikke disse behov er opfyldt. Honneth har fokus på individets subjektive oplevelse af deres situation, og dette er også drivkraften for forandring (Harder, 2011). Der sondres, ifølge Honneth, mellem tre forskellige anerkendelsesbehov,

der alle må opfyldes, for at individet kan udvikle et positivt selvforhold; behovet for kærlighed, som opnås, gennem anerkendelse i *den private sfære*, behovet for anerkendelse af rettigheder i *den retslige sfære* og behovet for social værdsættelse gennem anerkendelse i *den solidariske sfære*. Anerkendelse spiller, ifølge Honneth, en grundlæggende rolle ift. individets selvforståelse og sociale integration (Honneth, 2006).

I følgende afsnit vil vi uddybe Honneths tre anerkendelsesformer samt de tilhørende negative modstykker, som Honneth beskriver som *kropslige krænkelse*, *nægtelse af rettigheder* og *nedværdigelse af livsformer*. Krænkelserne kan ses som en trussel mod individets personlige udvikling og identitetsdannelse (Høilund & Juul, 2015).

Anerkendelse i den private sfære

Anerkendelsen i denne sfære opnår individets gennem nære relationer såsom familie og tætte venner. Honneth sammenfatter disse relationer under begrebet *kærlighed*, som er en kropsbaseret og følelsesmæssig anerkendelse. Gennem anerkendelse i denne sfære udvikler individet selvtillid, selvrespekt og følelse af værdighed. Desuden skaber denne form for anerkendelse mulighed for selvrealisering, gennem individets vished om anerkendelsens kontinuitet, ligesom anerkendelsen gør individet i stand til at indgå i fællesskaber, samt at kunne være alene med sig selv. Både Hegel og Honneth betragter kærligheden om den mest fundamentale form for anerkendelse, som udgør al samfundsmorals strukturelle kerne (Høilund & Juul, 2015). I nærværende projekt oversættes denne form for anerkendelse til omsorg, nærhed og medleven, da det ikke er forventeligt, at en socialrådgiver kan opfylde behov i denne sfære på samme måde som fx. et familiemedlem eller en nær ven (Juul & Riiskjær, 2012).

De krænkelse, som individet kan opleve i denne sfære, beskrives af Honneth som *kropslige krænkelse*, hvilket bl.a. omfatter voldelige overfald som forvolder skade på individets grundlæggende selvtillid og fysiske integritet. Disse krænkelse kan ligeledes skade individets mulighed for at udvikle sunde og respektfulde relationer, ligesom det kan bevirke, at individet udvikler en mistillid til kærlighedens evindelighed i den private sfære (Høilund & Juul, 2015).

Anerkendelse i den retslige sfære

Anerkendelse i den retlige sfære handler om retfærdighed og om at blive behandlet på lige fod med andre uagtet køn, alder, etnicitet osv. Ifølge Honneth skal individet anerkendes for dets individuelle ret og værd, hvilket vil sige, at anerkendelse, indenfor denne sfære, ikke kun gælder den lovmæssige beskyttelse af individet. Ved anerkendelse i denne sfære udvikler individets selvagtelse med den forudsætning, at individet anerkendes som en del af samfundets rets fællesskab på lige fod med andre borgere (Høilund & Juul, 2015).

Hertil illustreres det negative modbillede af Honneth som *nægtelse af rettigheder*, hvilket handler om, at individet frakendes visse rettigheder ofte med begrundelse i bestemte gruppetilhørsforhold herunder etniske minoritetsgrupper. Dette medfører, at individets status som ligeberettiget og værdig borger ikke anerkendes, og individet kan opleve at miste retten til at deltage i offentlige beslutningsprocesser, samt at blive behandlet som et ligeværdigt individ (Høilund & Juul, 2015).

Anerkendelse i den solidariske sfære

Behovet for anerkendelse opfyldes i denne sfære gennem værdsættelse i grupperelationer, hvor individet bliver anerkendt af gruppen for dets unikke egenskaber. Anerkendelse opnås gennem deltagelse i fællesskaber, hvad enten det er i mindre fællesskaber eller i samfundet som helhed. Det er gennem anerkendelse i denne sfære at individets følelse af tilhørsforhold, samhørighed og solidaritet udvikles (Høilund & Juul, 2015). Når individet anerkendes som en del af et fællesskab med sine unikke egenskaber, medfører det, ifølge Honneth, at individet værdsætter sine egne evner, og opfatter sit bidrag til samfundet som meningsfuldt og værdifuldt (Harder, 2011).

Honneth præciserer krænkelser i denne sfære som *nedværdigelse af livsformer*, hvilket handler om relativt harmløse til stærke former for stigmatisering. Krænkelser sker i form af, at visse former for livsførsel og virkelighedsopfattelser nedværdiges, og tilskrives lavere social status. Ved at frakende individet værdi vil dennes selvværd blive nedbrudt. Herudover vil krænkelser typisk medføre symptomer såsom vrede, skam og fortørnelse (Høilund & Juul, 2015)

Honneth benytter desuden begrebsparrerne *erkende/anerkende* og *se/synlighed*, hvilket overordnet handler om, at reel anerkendelse af individet kræver, at denne bliver synlig som et individ med unikke kvaliteter, følelser, rettigheder og værdier. Synligheden rækker altså ud over det blot at se individet i fysisk forstand, og det forudsætter, at individet tillægges en form for anseelse. Synligheden adskiller sig dermed fra det at blive set og erkendt, og det er en forudsætning for anerkendelsen (Høilund & Juul, 2015).

Det videnskabsteoretiske fokus i projektet

Forforståelse

Tolkningsprocesser er aldrig forudsætningsløse, idet vi altid forstår sociale fænomener gennem den forforståelse, vi besidder forinden fortolkningen, finder sted (Christensen, 2021). Dermed har det været relevant at gøre, os og læseren, vores forforståelse bevidst. Overordnet kan en forforståelse beskrives som den viden, erfaringer eller forestillinger, som vi møder et fænomen med. Vi vil i det følgende redegøre for vores egen forforståelse af udsatte grønlandere i Danmark, da dette, i den hermeneutiske tilgang, er en betingelse for erkendelse af virkeligheden. Forinden projektets undersøgelse og analyse har vi haft en forforståelse af udsatte grønlandere som værende en belastet målgruppe, som det er svært at hjælpe og inkludere i det danske samfund. Samtidig har vi haft en forestilling om, at systemet ikke altid behandler disse borgere retfærdigt, bl.a. fordi de møder stigmatisering og marginalisering, også i samfundet. Vores fordomme har dels bygget på en idé om, at den udsatte grønlander, er ham, der sidder på bænken med en guldbajer i hånden. Disse forforståelser bygger på egne erfaringer samt viden fra studiet og tidligere projekter.

Den hermeneutiske tilgang

I hermeneutikkens ontologi ligger det grundlæggende princip, at vi aldrig møder eller forstår verden omkring os uden forudsætninger. *Ontologi* betyder læren om det værende, og udgør dermed studiet af

det eksisterende. Som sociale individer er vi konstant involveret i fortolkningsprocesser, både når det gælder vores eget selv, i vores forståelse af andre mennesker samt de situationer, vi står overfor. Den fortolkende tilgang udgør dermed en ontologisk præmis, som en forsker må tage stilling til (Christensen, 2021). Epistemologisk set anvender man, inden for den hermeneutiske tilgang, fortolkning af de enkelte elementer, som man har adgang til i sin undersøgelse, samtidig med at man stræber efter at beskrive den samlede helhed (Christensen, 2021). *Epistemologi* betyder læren om, hvordan vi opfatter og erkender verden. Udgangspunktet i hermeneutikken er, at mennesket er selvfortolkende og meningsskabende, og hertil stræber efter at forstå fænomener (Schmidt, 2022). Dermed vil mening skabes gennem fortolkning, og der lægges vægt på at forstå og fortolke de faktorer, der ligger bag menneskelig adfærd. Med den hermeneutiske tilgang er man, ligeledes, optaget af at forstå dele ift. helheden, hvilket vil sige, at menneskelig handling må forstås ift. den kontekst, hvor handlingen finder sted (Christensen, 2021). En væsentlig pointe i hermeneutikken er, at enhver forståelse af et fænomen er "*en pendling fra forståelsen af en del til forståelsen af helheden og omvendt*" (Guldager 2015, s 120), dette kaldes *den hermeneutiske cirkel*. Cirklen illustrerer, at man ikke starter på bar bund i forståelsen af et nyt fænomen. Man bruger sin allerede opnåede viden, og dermed forforståelsen, for at fortolke og opnå en ny forståelse. I princippet er det en proces, der aldrig afsluttes (Schmidt, 2022). Ifølge Gadamer foregår alle fortolkninger og forståelser indenfor en *horisont*, der er præget af vores egen forforståelse og fordomme, og det er ikke muligt at eliminere sin forforståelse (Guldager, 2015). Dermed bør man være bevidst om den, og tage den med i betragtning, når et fænomen undersøges og fortolkes. Både vi og det fænomen, vi prøver at forstå, har en horisontbetinget forståelse, som er præget af tidligere opfattelser og fordomme. Vores forståelse vil således være en fortolkning af fænomenet. Ifølge Gadamer betegnes forståelsens processer som en *horisontsammensmeltning* (Guldager, 2015). I arbejdet med at fortolke og forstå mennesker vil man, indenfor hermeneutikken, typisk anvende kvalitative metoder som fx deltagerobservation og interview (Schmidt, 2022). Med den hermeneutiske tilgang har det været muligt, at nærme os, en dybere og mere nuanceret forståelse af de unge grønlanderes oplevelse af stigmatisering og fordomme, samt hvordan ASL bidrager til, at deres brugere inkluderes i det danske samfund. Det har været vigtigt, at vi gennem projektets udarbejdelse har været bevidste om vores egne forforståelser og fordomme, da disse i den hermeneutiske tilgang er en betingelse for forståelsen (Jørgensen, 2016). Da det ikke vil være nok blot at inddrage en enkelt informants perspektiv, ift. at kunne sige noget om stigmatisering, fordomme og inklusion af grønlandere, har det

været nødvendigt at anvende eksisterende viden på området, samt anvende relevante teorier og begreber, for at forstå fænomenet i et større perspektiv (Guldager, 2015). Dette har vi gjort gennem udarbejdelse af projektets analyse ved at koble de indtryk, vi har fået gennem vores arbejde med ASL, på eksisterende viden samt relevante teorier og begreber fra hhv. Erving Goffman og Axel Honneth. Dette har bidraget til en bredere forståelse af grønlanderes oplevelse af stigmatisering og fordomme samt det inkluderende sociale arbejde i ASL. Ved at anvende den hermeneutiske tilgang har vi kunnet åbne op for nye horisonter og perspektiver ved at være nysgerrige på vores informanternes udtryk, gøren og laden. De nye forståelser, vi har fået gennem interviews og deltagerobservation, har vi kunnet sætte i samspil med vores forforståelse, relevante teorier og viden for derved at opnå en horisontssammen-smeltning (Ringø & Christensen, 2022). Ved at tolke på vores informanternes udsagn samt de observationer, vi har gjort, har vi kunne samle dele for dermed at skabe en helhedsforståelse af projektets problemformulering.

Kvalitative metoder der finder anvendelse i projektet

Der skelnes mellem to forskellige metoder til brug for en undersøgelse af en problemstilling; kvantitativ og kvalitativ metode. Kvantitative undersøgelser baseres på store udvalg med fokus på antal og udbredelse, hvor den kvalitative undersøgelse kan generere store datamængder om få enheder. Kvalitativ forskning betyder almindeligvis, at man er interesseret i, hvordan noget fremtræder, opleves, gøres eller siges, hvilket ikke nødvendigvis kan måles i kvantitet eller hyppighed (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Den kvalitative forskning er typisk forankret i menneskers værdier og meninger, og interesserer sig for informanternes perspektiver og beretninger om deres livsverden. Man tilstræber et indefra perspektiv for at opnå forståelse af menneskelivet indefra i de lokale praksisser, hvor livet leves, hvilket vi har anset som relevant, idet vi kunne skabe en dybere og mere nuanceret forståelse af vores problemstilling (Brinkmann & Tanggaard, 2015). I den forbindelse vil vi gøre opmærksom på, at vores undersøgelse ikke er repræsentativ, da vores undersøgelsesfelt er afgrænset, og dermed ikke omhandler hele den grønlandske befolkning i Danmark.

Det er almindelig praksis, at den kvalitative forskning indgår som et aspekt af, eller er en fase i undersøgelsen af en problemstilling. Den kvalitative tilgang kan fx indgå i forskningsprocessen, på bestemte

tidspunkter, i kombination med kvantitative metoder, de såkaldte 'mixed methods'. Dog kan den kvalitative tilgang også stå alene, såfremt dette findes mest relevant i besvarelsen af problemstillingen (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Da vi har fundet de kvalitative egenskaber ved vores informanter interessante, har vi valgt udelukkende at udfolde den kvalitative tilgang i løsningen af vores problemstilling. Med valget af den kvalitative tilgang har vi haft mulighed for at anvende fx observationer, interviews, dokumentanalyse m.fl. (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Vi har, som beskrevet nedenfor, valgt at tage udgangspunkt i interviewet samt etnografien, her særligt deltagerobservation.

Den første tilgang, vi har valgt at udfolde, er de individuelle semistrukturerede interviews. Det kvalitative interview har været en dialog, med en eller flere informanter om et eller flere emner, der har haft relevans for vores problemstilling. Det har dermed været en konstrueret samtale, da vi kun har mødtes med informanterne mhp. at tale om specifikke emner (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2019). Formålet med de kvalitative interviews, vi har udført, har været, at vi har ønsket at få fyldestgørende information om, hvordan stigmatisering opleves, samt hvordan ASL bidrager til, at brugerne kan inkluderes i samfundet. En særegenhed ved vores interviewdata er, at de data vi har indsamlet, består af genfortælling af hændelser, erfaringer, tanker og følelser, hvilket betyder, at informationerne er præget af respondenternes forforståelse. Vi har dermed fundet, at den kvalitative tilgang står i god relation til hermeneutikken, som vi har valgt at udfolde, da vi, med informantens samt egen forforståelse, har opnået en horisontsammensmeltning.

Den anden metode, vi har valgt at anvende i forbindelse med indsamling af empiri, er etnografi. Forskere og forfattere, Lesley Noaks og Emma Wincup, definerer etnografi som, *"studiet af grupper af mennesker i deres naturlige omgivelser, hvilket typisk betyder, at forskeren er til stede i en længere tidsperiode med den hensigt systematisk at indsamle data om de daglige aktiviteter og den mening mennesker knytter til disse"* (Jensen, 2018). Begrebet etnografi dækker dermed over, at vi har opholdt os i den gruppe, vi har ønsket viden om, samt observeret gruppens adfærd, lyttet og stillet spørgsmål. Ydermere har vi afholdt mere eller mindre formaliserede interviews med enkelte af gruppens medlemmer med det formål at opnå viden om gruppens livsverden, samt de rationaler, der ligger bag gruppens adfærd. Etnografien, i særdeleshed deltagerobservation, er valgt ud fra hensynet til brugerne i ASL. Dette

med tanke på målgruppens sårbarhed samt grønlandernes generelle tilbageholdenhed (Rådet for Socialt Udsatte, 2014). Vi forventede derfor, at der krævedes en vis tillid, før de havde lyst til at åbne op. Herudover var hensigten med etnografien at opnå en bredere viden om gruppen generelt, da vi ikke kun har fokuseret på en enkelt informant, men gruppen som helhed.

Interviews i Arctic Street Lab

Forskningsinterviewet kan struktureres på flere forskellige måder, og befinder sig på et kontinuum fra det *løst strukturerede* interview, med enkelte planlagte spørgsmål, til det *stramt strukturerede* interview med styrende spørgsmål fra interviewerens. Ingen forskningsinterview er fuldstændig ustruktureret, da samtalen med informanten altid føres på baggrund af forskerens interesse for at opnå viden om et emne (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Ifølge Gadamer adskiller et hermeneutisk interview sig fra fx et interview med udgangspunkt i fænomenologien, ved at interviewspørgsmålene lægger op til dialog, hvor forskeren følger op på respondentens svar for at bekræfte sin fortolkning, ligesom informantens fortolkning skal klarlægges. Subjektivitet har dermed spillet en særlig rolle, da vores for forståelse har været en forudsætning for at forstå informanterne og dermed øge vores forståelseshorisont (Jørgensen, 2020). Da vi har været åbne overfor at forfølge de spor i samtalen, som respondenten var mest interesseret i at berette om, har vi, i relation til den hermeneutiske metode, fundet det relevant at anvende semistrukturerede interviews. Interviewene forløb dermed ved en interaktion mellem vores, på forhånd planlagte, spørgsmål og informantens svar (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Hermeneutikken er, som tidligere skrevet, velegnet til at fortolke menneskers ytringer. Disse ytringer, selv med en beskeden kompleksitetsgrad, kan have mange forskellige fortolkninger. Dertil er det sjældent muligt at sige, hvad den objektivt korrekte fortolkning er, men om man tror på fortolkningen, kommer i sidste ende an på, om man overbevises af argumenterne (Jørgensen, 2020). Ifølge Brinkmann og Tanggaard kan man, ved at lytte til informanten og tilsidesætte egne præfabrikerede spørgsmål, ofte komme rundt om de temaer, som man har forberedt sig på at spørge ind til. Dette er især gældende, hvis man med udgangspunkt i de mennesker og emner man vil undersøge, har udarbejdet en god interviewguide (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Dette har medført, at det har været muligt for os at være kreative inden for den ramme, som var givet på forhånd gennem forberedelse og interviewguide.

Forud for interviewet har vi oplyst vores informanter, om interviewets formål samt det omhandlende

tema for projektet. Vi har gjort dem opmærksom på, at deltagelsen var frivillig, ligesom der kunne fraviges at svare på et eller flere spørgsmål. Herudover har vi informeret om, at vi havde, og stadigvæk har, tavshedspligt, og vi har ligeledes drøftet anonymitet. Mads er blevet adspurgt, og har fået valget om anonymisering, hvilket han ikke har ønsket. Derimod har vi truffet valget for de unge informanter, og har anonymiseret dem alle, idet dette, efter vores overbevisning, har medført mere åbne svar i interviewet. Informanterne har i den forbindelse underskrevet en samtykkeerklæring, hvorefter der også fremgår oplysninger ift., hvis de på et senere tidspunkt fortryder at have deltaget i interviewet. Vores interviews har dermed taget udgangspunkt i to interviewguides (Bilag 1-2) med inspiration i Kvale og Brinkmanns model for en interviewguide (Kvale & Brinkmann, 2015). Disse har vi mailet til ASL forud for interviewet, så informanterne har haft mulighed for at forberede sig på de emner, som vi er kommet ind på. Interviewguiden er blevet udarbejdet med hhv. forskningsspørgsmål og interviewspørgsmål. Forskningsspørgsmål er som regel i et teoretisk sprog, hvilket i interviewsituationen er for abstrakt til, at det genererer spontane og righoldige beskrivelser (Kvale & Brinkmann, 2015). Vi har derfor udarbejdet en række interviewspørgsmål, som er mere mundrette, ligefremme og livsverdensnære, med det formål, at det tematisk kunne bidrage til produktion af viden, samtidig med at det skulle virke fremmende på samspillet i interaktionen med respondenterne (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Et eksempel på et sådant interviewspørgsmål ses fx i at de unge er blevet spurgt, om de har oplevet at blive set anderledes på af danskere, fremfor at vi har spurgt om de har oplevet stigmatisering (Bilag 4, s. 33; bilag 5, s. 37; bilag 6, s. 40). Interviewguiden tog udgangspunkt i spørgsmål og emner, som vi har haft brug for at indhente viden om. Med en eksplorativ tilgang er interviewspørgsmålene blevet udformet som åbne spørgsmål, da hensigten har været, at respondenterne skulle have mulighed for at kommunikere, hvad denne fandt meningsfuldt, og dermed have mulighed for at kunne besvare spørgsmålene frit (Engen & Nielsen, 2022). Herudover har den eksplorative tilgang bidraget til, at vi ikke har fulgt interviewguiden absolut, men har brugt guiden som en vejledning for, hvad vi har vurderet væsentligt at komme ind på, forud for interviewet. Herudover har vi været bevidste om, at den analytiske proces, med at skabe en forståelse af informanten, begynder allerede under interviewet. Dog bliver det aldrig muligt præcist at begribe, hvordan informanten har oplevet det, som denne beretter om (Brinkmann & Tanggaard, 2015). Interviewet har været en konstrueret samtaleinteraktion, og målet med vores interviews har været at komme så tæt på informantens oplevelser som muligt, for slutligt at kunne formulere et sammenhængende og teoretisk velinformeret tredjepersons-perspektiv på informantens oplevelse.

Vi har gennemført relativt få interviews i ASL mhp. muligheden for at gennemarbejde disse grundigt dybdegående og teoretisk nuanceret i analysen. Dette frem for at gennemføre mange interviews, hvor til der vil være risiko for, at datamængden bliver for stor ift. at lave en nyskabende og sammenhængende fortolkning og analyse af datamaterialet (Brinkmann & Tanggaard, 2015). De informanter, vi har udvalgt til at deltage i et interview, er; projektleder og socialarbejder, Mads, samt tre brugere. Mads har, med sin faglige baggrund, formået at kommunikere fyldestgørende, om de emner vi har spurgt ind til, samtidig med, at han har haft øje for de nuancer, der er i en fortælling. Interviewene med de tre brugere er blevet foretaget i slutningen af vores månedlange indsamling af empiri i ASL, dette mhp. at vi har kunnet skabe en tilknytning og dermed også tillid forud for interviewene. Vi har forud for vores beslutning om at inddrage ASL, i løsningen af vores problemstilling, ikke haft kendskab til hverken personale eller brugere, hvorfor der ikke har været en relation forud for indsamlingen af empiri.

Deltagerobservation i Arctic Street Lab

Som nævnt i metodeafsnittet har vi, i forbindelse med anvendelsen af etnologien, foretaget observationer af brugerne over fire besøg i ASL. Observationer kan karakteriseres som den mest grundlæggende del af alle forskningsmetoder, da de fleste typer af forskning kræver dygtige observatører (Szulevics, 2015). Overordnet skelnes der mellem to slags observationer; 1) eksperimentelle observationer, som foregår i en afgrænset setting, mhp. at minimere uønskede påvirkninger af observationen og 2) deltagerobservationer, hvor forskeren deltager i de forskellige praksisser, som observeres, samtidig med at denne observerer (Szulevics, 2015). Da der under vores besøg i ASL blev forventet, at vi deltog i de daglige aktiviteter, kategoriseres vores observationer som værende deltagerobservationer. Disse observationer kaldes ofte også 'naturalistiske observationer', da vi har observeret brugernes hverdagsliv i deres egne omgivelser (Szulevics, 2015). Hermed også sagt, at den observerende kontekst eksisterede, inden vi begyndte at observere den. Deltagerobservation kan betragtes som et paradoks, da begrebet deltagerobservation er sat sammen af to modsatrettede begreber. Deltagelse refererer til, at forskeren er aktivt involveret i den daglige praksis, mens observation indikerer, at forskeren betragter praksis uden at deltage i den (Szulevics, 2015). Deltagerobservation har dermed krævet af os, at vi har udført begge dele samtidigt, altså på den ene side at vi har været deltagende, mens vi på den anden side har været observerende på afstand. Via deltagerobservation har vi kunne opnå et indblik i gruppen af bru

gere i ASL, og dermed udvikle en dybdegående empiri til brug i analysen. Samtidig har observationsperioden fungeret som en slags indløb til interviewene med brugerne, der krævede lidt mere tid, inden der kunne opnås en tillidsfuld relation. I forbindelse med vores observationer i felten har vi udarbejdet feltnoter (bilag 7-11), da disse ved den etnografiske metode er den vigtigste datakilde. Vores feltnoter består af erfaringer og observationer, som vi har gjort os, samt stemnings- og personlige indtryk (Kristiansen & Krogstrup, 1999). Nogle gange kan det føles naturligt at notere i felten under observationerne, og andre gange virker noteringen som en hæmsko for deltagelse (Szulevics, 2015). Vi har valgt ikke åbenlyst at tage noter i felten, da det har givet os mulighed for en øget frihed til deltagelse, samtidig med at det har minimeret risikoen for, at brugerne har følt sig overvåget, hvilket ville kunne resultere i ændret adfærd hos de unge. Ulempen herved har været, at vi skulle foretage noteringen senere, hvilket har medført, at det har været vanskeligt at rekonstruere observationernes detaljerighed. Fordelen har været, at brugerne kunne agere mere frit (Szulevics, 2015). Ved ikke at være åbenlyse i udarbejdelse af vores feltnoter, har vi fundet det nødvendigt at finde et roligt øjeblik, hvor vi har kunnet nedskrive stikord, så feltnoterne er blevet så virkelighedstro og detaljerede som muligt. På den måde er feltnoterne blevet udarbejdet efter observationen.

Juridiske i forbindelse med interview og databearbejdning

Vi har, før, under og efter udførelsen af vores interview, gjort os nogle juridiske overvejelser, hvilket har relevans for os, da vi i udarbejdelsen af bachelorprojektet, har behandlet vores informanternes personoplysninger.

Først og fremmest har vi været bevidste om, at vi ikke har handlet på vegne af en offentlig forvaltning, herunder Socialrådgiveruddannelsen eller Aalborg Universitet. Dette har betydet, at vi ikke er underlagt tavshedspligten jf. Forvaltningsloven § 27 og Straffelovens (STRFL) § 152, som dækker tavshedspligten for offentligt ansatte. Da vi er databehandlere og dataansvarlige, er vi omfattet af reglerne om beskyttelse-, behandling- og videregivelse af personoplysninger jf. Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udlevering af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om

databeskyttelse) (DBF). Dette har betydet, at vi har håndteret og behandlet informanternes personoplysninger med fortrolighed og integritet, således at oplysningerne ikke er blevet bekendt for uvedkommende, gået tabt eller er blevet beskadiget jf. DBF, art. 5, stk. 1, pkt. f. Vi har i den forbindelse været bevidste om *injurireglen* jf. STRFL § 264 d, der statuerer, at vi kan straffes med bøde eller fængsel, såfremt vi ubetinget videregiver informantens personoplysninger. I visse tilfælde kan videregivelse af informantens personoplysninger blive os pålagt, uagtet den aftale vi har indgået med informanterne, og hvad disse er blevet oplyst om. Vi er også forpligtet til at følge underretningspligten jf. Lov om social service § 154, oplysningspligt vedrørende forestående forbrydelser jf. STRFL § 141 samt vidnepligten jf. Lov om rettens pleje § 168.

Som beskrevet ovenfor, har vi håndteret og behandlet vores informanternes personoplysninger, hvilket har indebåret, at disse er blevet gjort til genstand for bachelorprojektet via fx indsamling, opbevaring, brug og sletning jf. DBF, art. 4, stk. 1, pkt. 1. Da vi har indhentet informeret samtykke fra vores informanter, har håndtering og behandling af oplysningerne til brug i projektet været lovlig for os jf. DBF, art. 6, stk. 1, pkt. a. Det informerede samtykke har informanterne givet os, ved at de har underskrevet en samtykkeerklæring, som vi også selv har underskrevet, således at alle parter har fået mulighed for, at kunne påvise, at der er givet samtykke til, at vi har kunnet behandle deres personoplysninger jf. DBF, art. 7, stk. 1. I samtykkeerklæringen fremgår tillige, at informanterne, til hver en tid, har ret til at trække samtykket tilbage jf. DBF, art. 7, stk. 3, ligesom de er blevet oplyst om dette forud for underskrivelsen af erklæringen. I udarbejdelsen af samtykkeerklæringen har vi været opmærksomme på vores oplysningspligt i forbindelse med indsamlingen af informanternes persondata jf. DBF, art. 13, stk. 1-4. Dermed har vi, i samtykkeerklæringen, bl.a. oplyst om; projektets formål, retten til anonymitet, hvilke personoplysninger vi vil behandle, tidsrummet for hvor længe oplysningerne vil blive opbevaret samt kontaktoplysninger på os, da vi er databehandlere og dataansvarlige.

Da informanternes personoplysninger har kunnet identificere dem jf. DBF, art. 4, stk. 1, nr. 1, har vi, gennem udarbejdelsen af bachelorprojektet, været i besiddelse af personlige oplysninger. På den baggrund er oplysningerne blevet pseudonymiseret i en sådan grad, at informanterne ikke kan genkendes jf. DBF, art. 4, stk. 1, nr. 5. Vi har, i den forbindelse, været bevidste om, hvorvidt vores informanternes

personoplysninger har kunnet kategoriseres som almindelige eller følsomme personoplysninger. En følsom personoplysning er fx etnisk oprindelse samt religiøs og politisk overbevisning jf. DBF, art. 9, stk. 1. Derudover har vi været bevidste om at overholde principperne for behandling af personlige oplysninger jf. DBF, art. 5, stk. 1. Dermed har *formålsbegrænsningen* været relevant for os, hvortil vi har belyst det saglige formål for indsamlingen af informanternes personoplysninger jf. DBF, art. 5, stk. 1, pkt. b. Herudover har *opbevaringsbegrænsningen* været relevant, hvilket jf. DBF, art. 5, stk. 1, pkt. e betyder, at oplysningerne ikke vil blive opbevaret længere end nødvendigt ift. projektets saglige formål.

Etiske overvejelser i relation til undersøgelsen

Udover de juridisk bindende retningslinjer, i forbindelse med indsamling og bearbejdning af data, har vi gjort os nogle overvejelser ift., hvordan vi har skullet tilrettelægge og gennemføre vores undersøgelse i ASL. Dette bl.a. fordi, vi har interageret med andre mennesker, hvilket har skabt en vis uforudsigelighed. Desuden har vi været bevidste om muligheden for at komme i besiddelse af viden, der kan være belastende, ømtåleligt eller afslørende for dem, vi har interageret med, hvilket har givet anledning til refleksion over etiske spørgsmål. De etiske spørgsmål har desuden præget alle faser fra undersøgelsen til de endelige resultater (Kvale & Brinkmann, 2015). Traditionelt diskuteres fire områder indenfor etiske retningslinjer for forskere; informeret samtykke, fortrolighed, konsekvenser og forskerens rolle (Kvale & Brinkmann, 2015). I det følgende vil vi klarlægge de områder, hvor der er opstået etiske spørgsmål i forbindelse med vores undersøgelse i ASL.

I forhold til informeret samtykke, har vi gjort os overvejelser omkring, hvor meget information vi har skullet give vores informanter inden interviewet, samt hvordan vi har kunnet formidle denne information. Målgruppen i ASL består af unge grønlændere, der på et eller flere livsområder er socialt udsatte. Vi har derfor forinden interviewene haft opmærksomhed på, at nogle af dem kunne have begrænset evne til at give informeret samtykke (Rømer & Müller, 2022). Herudover har vi været bevidste om, at der kunne være sproglige barrierer, som har gjort, at vi har været ekstra opmærksomme på både briefing og debriefing, og at vi har haft en gensidig forståelse af det sagte (Kvale & Brinkmann, 2015). I og med at vores undersøgelse har været eksplorativ, og vi ikke på forhånd har haft større indsigt i, hvor

dan vores observationer og interviews ville gå, har vi reflekteret over, hvordan vi har kunnet sikre informeret samtykke. I den forbindelse har vi f.eks. holdt vores informanter ajour med den retning, vores projekt har haft, dette ved, at vi løbende har talt med Mads, og ved, at vi har svaret åbent og ærligt på de spørgsmål, som brugerne har haft, når vi har besøgt dem. De informanter, som har indvilliget i at deltage i interview, har underskrevet en samtykkeerklæring.

Forinden undersøgelsen har vi reflekteret over mulige konsekvenser både iht. mulig skade og fordele for vores informanter (Kvale & Brinkmann, 2015). I forbindelse med indhentning af empiri har det ikke kunnet undgås at komme omkring følsomme emner som stigmatisering og fordomme. Her har det været vigtigt for os, at vi, i interviewsituationen, var opmærksomme på, hvordan vores informanter reagerede, når spørgsmålene 'kom tæt på', og i en sådan situation var beredt på at skifte emne, såfremt vores informant blev utryg. Dette har bevirket, at der opstod et etisk dilemma, idet vi havde et ønske om, at interviewet skulle være så dybdegående som muligt, med den risiko at vi kunne komme til at krænke vores informant. På den anden side har vi haft et ønske om at udvise respekt for vores informanter, hvilket har medført en risiko for, at vores empiriske materiale kunne blive for overfladisk (Kvale & Brinkmann, 2015).

I forhold til at tilvejebringe data til vores undersøgelse, har vi, iht. aftale med Mads, tilbragt fire dage i ASL, hvor vi har forholdt os på deltagende/observerende niveau. Dette begrundet i, at det, efter vores overbevisning, har været den mest hensynsfulde måde at opnå tillid til brugerne, sådan at de har haft lyst til at tale med os og eventuelt deltage i interview.

Bearbejdning af de indsamlede data

I beskrivelsen af de databearbejdningsprocesser som vi har arbejdet med forud for analysen, vil vi beskrive hvilke overvejelser, vi har gjort os ift. transskribering af vores indsamlede empiri, samt hvordan vi efterfølgende har kodet og udarbejdet meningskondensering.

Transskribering af interview

Interviewene har involveret en række oversættelser; forskningsspørgsmål er blevet oversat i interviewguiden til interviewspørgsmål, den verbale interaktion i interviewsituationen er blevet oversat til en skriftlig transskription og vores analyse er blevet oversat til et læsbart produkt (Tanggaard & Brinkmann, 2015). Transskriberingen, som i første omgang bestod af en lydfil, har indebåret en omdannelse af det mundtlige interview til skriftlig form. Dette har vi fundet fordelagtigt i vores videre analysearbejde, da vi via transskriberingen har gennemgået en dybere gennemlæsning af materialet, og påbegyndt de analytiske tankeprocesser (Ingemann et. Al., 2018). Dette har betydet, at vi har opnået et dybere kendskab til og forståelse af empirien, forinden analysearbejdet. Arbejdet med at transskribere interviewet har, på den ene side, været slidsomt, men har også vist sig at være frugtbart, da transskriberingen har givet en nuanceret indsigt de enkelte samtaler (Tanggaard & Brinkmann, 2015). I forhold til ovenstående har vi gjort os nogle overvejelser om transskriptionsprocessen herunder strategi og kvaliteten af det transskriberede interview. Vi har valgt at anlægge en enkel transskriptionsstrategi, da vi har fundet meningsindholdet, i det sagte, som værende vores primære fokus. Den enkelte transskriptionsstrategi har betydet, at vi på forhånd har fastlagt, hvordan vi skulle transskribere. Herudover har strategien betydet, at vi har været konsistente, ift. den fastlagte fremgangsmåde, igennem hele processen. Det er kendt at en informationsmængde går tabt i transskriberingen, da fx nonverbale udtryk, kropssprog og stemmeføring ikke, umiddelbart, lader sig transskribere, men også sproglige fænomener, som fx ironi, kan optræde uforståeligt i det transskriberede datamateriale, da det er udenfor den kontekst, som interviewinteraktionen udgør (Tanggaard & Brinkmann, 2015). Vi har i den forbindelse besluttet at medtage observationer og sproglige fænomener, såfremt dette har givet mening ift. det verbale sprog. Transskriberingen af datamaterialet er blevet foretaget så ordret som muligt mhp., at sikre validiteten og kvaliteten af vores informanternes udtalelser og vores interview. Da vi har transskriberet så ordret som muligt, har vi valgt at indskrive tænkepauser som '...' eller 'øh' samt at medtage ufuldendte ord. Dog har vi valgt at udelade egentlige afbrydelser i interviewet. Hertil gengiver transskriberingen informanternes nøjagtige udtale, hvorfor den også indeholder stavefejl, endelsesfejl samt ukorrekte angivelser af ord i nutid og datid (Tanggaard & Brinkmann, 2015).

Kodning af det transskriberede datamateriale

Som beskrevet i bachelorprojektets videnskabsteoretiske afsnit, herunder operationaliseringen af den

hermeneutiske tilgang, er vores horisont det ståsted, hvorfra vi ser. Mennesket går aldrig til en sag uden en forudgående antagelse, hvilket for Gadamer heller ikke vil være formålstjenligt, da forforståelsen og forståelsen betinger og kvalificerer hinanden i en kontinuerlig forandring (Dahlgager & Fredslund, 2011). Vi har dermed medbragt vores forforståelse, og forsøgt at sætte os i informanternes sted, med den hensigt at opnå horisontsammensmeltning, med en bevidsthed, om at det aldrig er muligt at opnå en endelig forståelse. Vores forforståelse er blevet fremlagt tidligere i projektet, mhp. at gøre os denne bevidst, ift. vores datamateriale, sådan at den ikke kom til at overskygge vores informanternes forståelseshorisont. Dette for at skabe gennemsigtighed, så læseren på forhånd har kendskab til vores udgangspunkt (Jørgensen, 2020). I arbejdet med at forstå, fortolke og skabe overblik over vores transskriberede interviews, forud for analysen, har vi udført en kodning af materialet. Dermed har vi tilført tekstsegmenter et eller flere nøgleord med det formål, at vi senere, nemmere, har kunnet identificere dem, samt se, hvor fremtrædende forskellige emner forekommer. Fordelen ved kodningen af det transskriberede datamateriale har været, at vi har opnået en fortrolighed med detaljerne i materialet, samtidig med at vi har kunnet udarbejde en oversigt over de data, som vi fandt, kunne være nyttige fremadrettet (Kvale & Brinkmann, 2015). Kodning er en teknik, som bruges indenfor bestemte traditioner, og meningskondensering er centralt for hermeneutikken, hvor beskrivelse og fortolkning af meninger prioriteres (Tinggaard & Brinkmann, 2015). Dette har i praksis betydet, at vi, via meningskondensering, har udvidet den oprindelige tekst ved at tilføje hermeneutiske lag til denne. Kondensering betyder at sammenfatte eller koncentrere noget, her forstået som informanternes formulerede meninger (Kvale & Brinkmann, 2015). Da vi har ønsket at være loyale overfor informanternes udtalelser, har dette i praksis betydet, at vi systematisk har komprimeret lange udsagn. Dermed er det centrale budskab, i det sagte, blevet omformuleret til få ord, og de temaer, der er fremkommet samtidig, og som har været mest dominerende, er blevet styrende for analysen. Meningskondensering (bilag 12-15) består af fem trin. Først har vi gennemlæst interviewene mhp. at opnå en fornemmelse af helheden. På trin to har vi bestemt tekstens naturlige meningsenheder, som de er blevet udtrykt af informanterne, og vi har på det tredje trin gennemlæst de naturlige meningsenheder samt bestemt og omskrevet de dominerende temaer i meningsenhederne (Kvale & Brinkmann, 2015). Omformuleringen er blevet så enkel som mulig, hvor informanternes synspunkter er blevet tematiseret ud fra, hvordan vi har forstået dem. Vi har farvet de fremtrædende temaer i teksten, i forskellige farver, for at opnå et overblik over hvilke temaer, der har været fremtrædende. Da vores empiri, på daværende tidspunkt, var overskuelig,

har vi valgt vi ikke at gøre brug af fjerde og femte trin i meningskondenseringen. De to trin, som vi ikke har gjort brug af, består i, at man ud fra undersøgelsens specifikke formål stiller spørgsmål til meningsenhederne, for at binde de væsentligste overflødige temaer sammen i et deskriptivt udsagn (Kvale & Brinkmann, 2015). På baggrund af ovenstående har vores strategi for analysen været, at vi har sammenfattet essensen af informanternes udtalelser i hovedpointer og analyserer via en temacentreret opdeling.

Den abduktive tilgang i projektet

I relation til den kvalitative metode har vi taget udgangspunkt i en åben fortolkningsramme mhp. at synliggøre forståelsen af vores problemstilling og analysens sammenhæng. Denne fortolkningsramme er hverken induktiv eller deduktiv. Derimod ses et indbyrdes afhængighedsforhold mellem det empiriske datamateriale og den teoretiske metodologi i vores fortolkning af fænomener, i det sociale liv, som vi har fundet signifikante i relation til projektets problemstilling (Prieur & Sestoft, 2006). I afsnittet om hermeneutikken fremgår det, at vores forforståelse er; at udsatte grønlandere møder barrierer for inklusion, bl.a. på grund af oplevelser med stigmatisering, marginalisering og fordomme, som de møder i samfundet. Ud fra denne forståelsesramme er det blevet muligt at skabe en fortolkningsramme, der er tilstræber en dialektik mellem de teoretiske begrebskonstruktioner og forforståelser, som på den måde er blevet synliggjort. For at opnå denne vekselvirkning har vi benyttet en abduktiv tilgang, hvormed vi har koblet det indsamlede empiriske datamateriale sammen med de udvalgte teorier, som vi har fundet frem til, ved at udføre en meningskondensering af vores transskriberede interviews (Caswell, 2005). Vi har på den baggrund udarbejdet projektet gennem et abduktivt design. Abduktion har været relevant i bachelorprojektet, da vi har forsøgt at forklare noget, der var uforudsigeligt, nemlig hvordan ASL, via anerkendelse, bidrager til inklusionsarbejdet, samt hvordan stigmatisering opleves af brugerne. Abduktion har taget afsæt i vores undren over et fænomen, hvilket har forudsat, at vores forforståelse, på tidspunktet, har skullet være i uoverensstemmelse med, hvad vi har observeret. Herefter har vi forsøgt at bearbejde vores undren gennem teoretisering af fænomenet, hvilket har åbnet op for nye indsigter, som vi har forsøgt at forstå. Den abduktive tilgang adskiller sig fra hhv. den induktive og deduktive tilgang ved, at man som udgangspunkt ikke har en målsætning om at udvikle eller teste generelle

love. Herudover adskiller den abduktive tilgang sig, fra de andre tilgange, ved ikke at følge en forudbestemt og fastlagt rækkefølge (Bøgh, Binderkrantz & Hansen, 2020).

Projektets kvalitet via troværdighed, bekræftbarhed og overførbarhed

Vi har, ud fra ovenstående overvejelser, fundet, at det også har været vigtigt, at kunne foretage en vurdering af projektets kvalitet, mhp. at forsikre læseren om, at undersøgelsen er blevet udført på en tillidsfuld måde. Vurderingen af undersøgelsens kvalitet tager udgangspunkt i begreber som troværdighed, bekræftbarhed og overførbarhed, da disse bidrager til at fremhæve den kvalitative metodes kendetegn og særpræg (Thagaard, 2010). Vi har fundet det nødvendigt, at vi i den sammenhæng præciserer, at vores tolkning af empirien er sket på grundlag af vores faglige baggrund, herunder socialrådgiveruddannelsen, hvilket kan have medført, at vores forståelse af et udsagn ikke nødvendigvis svarer overens med informanternes forståelse (Thagaard, 2010).

Troværdighed henviser til at projektet skal tolkes som troværdigt, og at det udarbejdes på en tillidsvækkende måde, herunder indgår kvaliteten af vores datamateriale, samt anvendelsen af denne, implicit. Et af kriterierne for kvalitet i den hermeneutisk undersøgelse er transparens ift. valg af problemstilling, metode samt teori. Vi har, derudover, eksplicit begrundet valget af teori og empiri, ligesom det har været vigtigt, at vi har beskrevet de omgivelser, som vores undersøgelse er foregået i (Jørgensen, 2020). For at sikre bachelorprojektets reliabilitet har vi været transparente ift. vores forforståelse, vores viden på området, samt beskrevet vores relation til informanterne. Førnævnte har medvirket til at læseren har kunnet kigge os over skuldrene, og har dermed gjort vores undersøgelse mere troværdig (Jørgensen, 2020). Vi har desuden fundet det vigtigt, for at styrke troværdigheden yderligere, at vi har skelnet tydeligt mellem respondentens udtalelser og egne fortolkninger af disse, hvilket vi har gjort ved, at vi har citeret informanternes direkte udtalelser, samt markeret disse tydeligt (Thagaard, 2010). Derudover mener vi, at Mads' viden og erfaring er af væsentlig betydning for projektets kvalitet, da han besidder en stor og relevant viden om feltet. Dermed har han været i stand til at udpege relevante informanter til supplerende spørgsmål, hvilket har styrket kvaliteten af vores undersøgelse. *Bekræftbarhed* er koblet til en vurdering af grundlaget for vores fortolkning af empirien. Dette indebærer, at vi har forholdt os kritiske til vores egne fortolkninger. Professor emerita, Tove Thagaard, fremhæver, at

dette kan imødekommes ved at finde dokumentation for vores tolkninger i empirien (Thagaard, 2010). Ved at transskribere interviewene nøjagtigt, har det været muligt at dokumentere, hvordan vi er nået frem til den forståelse, der fremgår af analysen og konklusionen. Valget af teori, til fortolkning af empirien, har også haft en betydning for de fortolkninger, vi har foretaget på vores datamateriale, og derfor har vi udarbejdet et grundigt teoriafsnit. Herudover har yderligere litteratur bidraget til og understøttet de tolkninger, som vi er kommet frem til (Thagaard, 2010). Begrebet *overførbare* handler om, at den fortolkning og de resultater, som bachelorprojektet er udmundet i, også skal kunne overføres til andre kontekster, også selvom de ikke kan overføres direkte (Thagaard, 2010; Jørgensen, 2020). Ifølge Thagaard er overførbare også relateret til at læsere, med en eksisterende viden ift. de fænomener, som vi undersøger, skal kunne finde vores tolkning rimelig. Derudover skal læseren opnå en dybere mening og forståelse af deres viden gennem den fortolkning, som vi er fremkommet med (Thagaard, 2010). Da vores informanter kun udgør en lille del af den samlede grønlandske befolkning i Danmark, har vi fundet det væsentligt at gøre opmærksom på, at vores kvalitative undersøgelse ikke er repræsentativ. Det har dog været vores ønske, at fagprofessionelle, der arbejder med etniske minoriteter, skal kunne genkende de problematikker, som vi har beskrevet i projektet.

Analyse

Vores analyse bygger på vores kodninger af det indhentede materiale og dermed de centrale temaer, der kom frem. Hertil vil der være en vekselvirkning mellem forståelse og fortolkning i overensstemmelse med hermeneutikken, hvorved der tilstræbes en horisontsammensmeltning gennem analysen (Højberg, 2014).

Stigmatiseringens betydning for eksklusion

Stigmatisering i mødet med danskere

Vi har i vores problemfelt belyst, at mange grønlændere oplever stigmatisering og marginalisering i mødet med det offentlige system samt det danske samfund. Dette fremgår bl.a. i rapporten Ligebehandling, hvor 53% peger på, at der er en fordomsfuld holdning, og at der foregår stigmatisering af grønlæ-

dere som gruppe fra etniske danskere (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Igennem vores indsamling af empiri er vi blevet bekendt med, at flere af de socialt udsatte grønlændere i ASL, på et givent tidspunkt, har været udsat for stigmatisering og marginalisering i det danske samfund. For at forstå hvordan stigmatisering påvirker individet, herunder manglede mulighed for inklusion, inddrages Goffmans teori om stigmatisering. Med denne teori kan vi undersøge, hvorfor brugerne stigmatiseres, hvilke konsekvenser det kan have, samt hvordan dette påvirker individet.

Under vores interview med A forklarede han, at hans oplevelser med at føle sig anderledes og set ned på, fordi han var fra Grønland, skete i perioden efter, at han var kommet til Danmark, og han oplevede det *“(...) meget i starten men, øh, ikke så meget lige nu”* (Bilag 4, s. 33). Vi kan udlede af citatet, at A har oplevet meget af dét, som Goffman betegner det ’tribale slægtsbetingede stigmata’, hvilket var blevet tildelt A grundet hans etniske herkomst (Fahnøe, 2016). Det betyder, at A blev devalueret, på baggrund af hans grønlandske herkomst, af etniske danskere. Konsekvensen af stigmatisering er, bl.a., at individet kan føle mindreværd og selvhad, som er en forstærkende faktor, og er medvirkende til, at individet også kan stigmatisere sig selv, kaldet selvstigmatisering. Selvstigmatisering medfører en række negative tilstande, bl.a. utryghed ved at være sammen med andre mennesker (Fahnøe, 2016). Vi fortolker, ud fra nedenstående citat, at A kan have accepteret stigmaet, hvilket betyder, at han har accepteret at blive undertrykt. Dette ses også i, at A har haft svært ved at interagere med andre mennesker, og kan have følt sig ensom, grundet stigmatisering og selvstigmatisering, inden han startede i ASL. A forklarer det ved at fortælle, at *“(...) jeg har bare ikke så mange, du ved, vennecirkler, øh, før jeg started her (i ASL)”* (Bilag 4, s. 34). Dette indikerer også, at A har forsøgt at håndtere stigmaet ved at isolere sig fra andre mennesker, der ikke har været bærer af det samme stigma, for at undgå yderligere krænkelser (Fahnøe, 2016). Herudover fortalte A, at *“(...) jeg blir lidt mere social, end det jeg var, før jeg startede. Der var jeg ikke rigtig social (...)”* (Bilag 4, s. 34). Dette viser, at den følelse af at være anderledes, som A har haft, grundet stigmatisering og selvstigmatisering, efter han ankom til Danmark, har haft den konsekvens for A, at han ikke har haft lyst til at indgå i relationer og sammenhænge i det danske samfund, hvilket Goffman også taler ind i som værende en konsekvens af stigmatiseringen (Fahnøe, 2016). Ud fra ovenstående udleder vi, at stigmatiseringen har betydet, at A har været ekskluderet fra det sociale område i sit liv.

Det, at grønlændere bliver set anderledes på i mødet med danskere, og dermed stigmatiseres, er også

noget som C bekræfter. Han beretter om episoder på efterskolen, kort efter ankomsten til Danmark, som værende værst, og fortæller i forbindelse med dette, at *“(...) jeg blev mobbet så meget. Jeg var den eneste grønlander”* (Bilag 6, s. 39). Stigmaet kan forstås at være opstået, på baggrund af at de andre børn på efterskolen mente, at C brød de gældende normer. Via sin etnicitet har han skilt sig ud fra majoriteten, hvilket har medført, at han blev miskrediteret for denne afvigelse (Fahnøe, 2016). Derudover var C underlagt det generelle stigma af grønlandere som alkoholikere, grundet hans forklaring på at *“(...) jeg blev drillet meget med hensyn til, at grønlandere er alkoholikere, og at de drikker meget (...) grønlandere er alkoholikere og en guldbajer, og alt muligt (...)”* (Bilag 6, s. 43). C er dermed blevet tilskrevet et stigma af andre, gennem tale og handling i de sociale interaktioner, der har været, i det som Goffman benævner den sociale identitet. Den sociale identitet medvirker til formningen af jegidentiteten. (Fahnøe, 2016). Cs jegidentitet blev ikke bekræftet af hans omgivelser, hvorfor han ikke kunne opretholde denne. Konsekvensen af det som C betegner som mobning var, som han fortalte, at *“(...) Jeg bliver meget ked af det og græder, (...), men lærerne gør ikke så meget, fordi de tror bare, det er sådan, venligst drillerier, men det er det ikke (...)”* (Bilag 6, s. 43). Hermed ses at Cs selvopfattelse og dermed jegidentitet blev påvirket. Ifølge Goffman kan et individ, der ikke accepterer sit stigma, tage afstand fra den sociale identitet (Fahnøe, 2016), hvilket C gør ved at skifte til en efterskole med mere end én grønlander. Med baggrund i ovenstående kan det udledes, at C blev stigmatiseret og socialt ekskluderet på sin efterskole. Måden, hvorpå han håndterede dette, var ved at isolere sig fra de ‘normale’, for at undgå yderligere krænkelser, hvilket, i bedste fald, kan have en positiv effekt, og i værste fald, føre til yderligere stigmatisering (Fahnøe, 2016).

Mads talte også ind i, at mange af de unge i ASL har negative oplevelser med stigmatisering i det danske samfund og i det offentlige system i Danmark. Mads forklarede, at *“(...) der er mange der møder sådan, man kan sige, de her fordomme og diskriminering og diskriminerende bemærkninger, øh, og det er ofte, at øh, man får en grim kommentar med i supermarkedet (...)”* (Bilag 3, s. 15), hvilket viser, at ikke kun A og C oplever stigmatisering, men at det er forholdsvist generelt for de unge i ASL, i mødet med danskere, der bærer et negativt syn på grønlandere. Goffmans fokus ligger i interaktionen mellem de ‘normale’, der ikke stigmatiseres, og de individer, der stigmatiseres, samt i selve interaktionen mellem parterne (Fahnøe, 2016). De unge brugere, som Mads taler om, har, i mødet med danskere, oplevet, at blive betragtet som mindre værd og ikke blive respekteret på lige fod med andre, grundet

det 'tribale slægtsbetingede stigmata', der er blevet tillagt dem i mødet med danskere. Dette har betydet, at de unge grønlændere måtte tage imod grimme kommentarer fra de 'normale'. Det er værd at bemærke, at stigmaet er relationelt, og kun opstår på baggrund af et misforhold mellem individet og de forventninger, der stilles til individet i en given situation. Ovenstående peger på, at de danskere, der taler negativt om grønlænderne, også er dem, der har en forforståelse af og en forventning om, at grønlænderen er en stereotyp, hvilket ifølge Goffman fører til marginalisering og social eksklusion. Det kan have den konsekvens, at grønlænderne taber ansigt i mødet med danskerne (Fahnøe, 2016).

Stigmatisering er et tilbagevendende tema i ASL. Mads forklarer, at *"(...) nogle gange så tager vi den også sådan lidt op, og bruger det som et tema i nogle snakke hernede (i ASL) (...)"* (Bilag 3, s. 14), da mange brugere har negative oplevelser i mødet med danskere. Som et eksempel på en sådan oplevelse fortæller Mads, at *"(...) jeg tror, jeg skulle til at sige alle, så godt som alle, de kan ikke gå i Jomfru Ane Gade, ligesom andre unge kan, fordi så får de at vide at, øh, at de er 'grønlænderstive' (...)"* (Bilag 3, s. 15). I Goffmans forståelse af stigmatisering af ét individ fører det ikke nødvendigvis til stigmatisering af andre individer, men afhænger af, hvordan handlinger fortolkes ift. den enkelte. I det ovennævnte eksempel har stigmatisering af grønlændere generelt overskygget individet i den forstand, at individet reduceres til at være sine handlinger. Med andre ord så ser de etniske danske unge, ikke en ung, der fester i Jomfru Ane Gade, på lige fod med andre, men de ser derimod en grønlænder, der er i Jomfru Ane Gade for at drikke sig i hegnet, heraf kommer betegnelsen 'grønlænderstiv' ind. De unge grønlændere reduceres dermed til at være lig med det generelle stigma af grønlændere. Ifølge Goffman bliver almindelige handlinger opfattet som det stigmatiserede individs forkastelige personlighed, hvilket medfører, at individet ikke kan påvirke sin situation (Fahnøe, 2016). Dette har for de unge i ASL medført, at de ikke kan komme i Jomfru Ane Gade. Ud fra dette ses at stigmatisering, har den konsekvens for de unge, at de har færre muligheder i livet end andre jævnaldrende unge. Det, at de unge reduceres til stereotyper, er medvirkende til eksklusion, idet deres muligheder for deltagelse i samfundet, på lige fod med andre unge, begrænses.

Stigmatisering i det offentlige system

I problemfeltet blev det fremlagt, at grønlændere kan opleve stigmatisering i de offentlige systemer. Jf. ovenstående er stigmatisering et tilbagevendende tema i ASL, hvor brugerne også ofte snakker med

Mads, hvis de har haft en negativ oplevelse, de trænger til at snakke om. Mads forklarer, at *“Altså det er noget, vi (...) jævnligt taler om, (...) det er et vigtigt emne altid, fordi det er jo typisk sådan, øh, at hvis man har en træls oplevelse med sig, der er det tit mig, man vender det med (...)”* (Bilag 3, s. 14). Citatet bekræfter igen, at brugerne i ASL oplever stigmatisering, samtidig med at Mads har indsigt i, hvad der foregår med de unge i ASL. Mads forklarer, at det ikke kun er i mødet med de almindelige danskere i fx Jomfru Ane Gade eller supermarkedet, at de unge grønlandere møder fordomme og stigmatisering. Dette sker også i mødet med det offentlige system. Ifølge Mads sker de negative oplevelser, som de udsatte grønlandere har i det offentlige system, bl.a. i forbindelse med lægebesøg. Mads forsøger, via individuelle samtaler, at få sat ord på, og at hjælpe de unge med de følelser som de har indeni efter en negativ oplevelse, hvor brugerne, ifølge Mads, kan udtrykke, at *“(...) lægen han var bare,... jeg kan ikke lide at være oppe ved ham (...)”* (Bilag 3, s. 14). Så er det op til Mads at finde ud af, *“(...) hvad sker der? og hvorfor? (...), hvad har han gjort?, og hvad har han sagt? (...)”* (Bilag 3, s. 14), og få afhjulpet de unges oplevelse af stigmatisering via samtale, herunder også oplyse om, at det er muligt at skifte læge, så brugerne undgår at møde selvsamme læge igen.

Selvom det ikke direkte kommer til udtryk i vores empiri, at de unge i ASL har oplevet stigmatisering i mødet med deres socialrådgiver, så kommer det til udtryk i samtalen med Mads, at der, for det første, kan være en vis berøringsangst blandt socialrådgivere ift. at påtage sig sager med grønlandske borgere og, for det andet, en uvidenhed ift. borgerens grønlandske baggrund (Bilag 3, s. 28, s. 13). I det konkrete møde kan de unge, ifølge Mads, opleve, at *“uvidenheden, (...) nogle gange kommer til udtryk i form af nogle misforståelser, og som kan blive til fordomme, og så videre, så bliver det måske til noget stigmatisering (...)”* (Bilag 3, s. 13). Stigmatisering er, ifølge Goffman, ofte baseret på samfundets forudindtagede holdninger og stereotyper over for bestemte grupper. Disse fordomme kan føre til diskrimination og marginalisering af de stigmatiserede individer og bidrage til opretholdelse af sociale uligheder. Vi talte med Mads om, at de unge nogle gange møder nogle forudindtagede holdninger om grønlandere som en socialt udsat gruppe (Bilag 3, s. 14). Mads forklarede, at *“(...) de her problematikker de bliver, nogle gange oplever jeg, sådan sidestillet med grønlandsk kultur som om at den grønlandske kultur er sådan (...)”* (Bilag 3, s. 14). Han henviser bl.a. til, at borgere med grønlandsk baggrund er overrepræsenteret i statistikkerne over hjemløshed i Aalborg, og til de sociale problemer som er kendte i Grønland (Bilag 3, s. 14). Da stigmatisering opstår på baggrund af et misforhold mellem individets egenskaber og de forventninger, som andre har til individet i den pågældende situation, kan vi udlede, ud

fra ovenstående, at de unge oplever en form for stigmatisering, på grund af de forudindtagede holdninger, som de mødes med (Fahnøe, 2016). Det, at de unge oplever at blive sidestillet med andre grønlanderes sociale problemer, kan også fortolkes ud fra Goffmans begreb associeringsstigma, som referer til den type stigma, som en person oplever på grund af deres forbindelse til en stigmatiseret gruppe eller person, der anses for at være afvigende eller anderledes ift. samfundets normer. De unges oplevelser kan skyldes, at de er blevet 'smittet' med det stigma, som gruppen af hjemløse grønlandere bærer (Jacobsen & Kristiansen, 2018).

Stigmatisering blandt grønlandere

Under et af vores besøg i ASL fortæller Mads, at der også foregår stigmatisering blandt de unge grønlandere internt i huset; jo mindre grønlandsk man er, jo lavere er man i hierarkiet. Dette er fx tilfældet med brugere, hvor den ene forælder er dansk, hvorpå de ikke betegnes som hele grønlandere (Bilag 7, s. 46). C taler også ind i, at danskere ikke er de største syndere, når det kommer til stigmatisering af grønlandere i det danske samfund, og forklarer at, *"(...) grønlander mod grønlander oplever jeg mest"* (Bilag 6, s. 40). Vi fik, via interviewet med C, indsigt i en episode, der er foregået i Det Grønlandske Hus. C var i en periode af sit liv, hvor han havde snakket meget dansk med det resultat, at han var ved at glemme sit modersmål, hvorfor han snakkede dansk til medarbejderen i Det Grønlandske Hus. C forklarede, *"(...) dér igen oplever jeg grønlander mod grønlandere, sådan fordomme, (...) hun sagde til mig, "når man er i Det Grønlandske Hus, så skal man snakke grønlandsk". (...) "* (Bilag 6, s. 41). C oplevede en følelse af diskrimination på baggrund af sin etnicitet, og oplevede det, som var der et negativt syn på ham, og dermed et stigma, grundet den danske tale. Stigmaet blev tildelt C på baggrund af hans adfærd, hvilket Goffman betegner som en dominerende lidenskab, der ses som en karaktermæssig fejl (Kappel & Tandrup, 2020). I den beskrevne episode fra Det Grønlandske Hus oplevede C, at der var et mismatch mellem det, der blev forventet af ham og hans handlinger. Da C beskrev episoden som ubehagelig, kan det udledes, at han har haft en oplevelse af, ikke at blive respekteret for den han var, og dermed ikke skulle udvises respekt og anerkendelse. Goffman forklarer dette, som at individet ikke betragtes som et rigtigt menneske af omgivelserne, hvorfor disse diskriminerer, og dermed begrænser det stigmatiserede individs udfoldelsesmuligheder (Fahnøe, 2016). Ud fra dette ses, at grønlandere

forsøger at stigmatisere og ekskludere andre grønlændere i situationer, hvor de falder udenfor normen.

Oplevelser med stigmatisering grønlændere imellem foregår, ifølge C, også på gadeplan i Aalborg midtby, særligt i området omkring værestedet, Café Parasollen på Boulevarden. Værestedet er et alkoholfrit miljø, hvor de hjemløse har mulighed for at få et måltid, omsorg og samvær, ligesom de hjemløses avis Hus Forbi, distribueres herfra (Café Parasollen, u.å.). Ud fra egne oplevelser har vi erfaret, at de hjemløse grønlændere ofte står i større grupper udenfor caféen, og snakker, og griner højlydt, og de er generelt meget synlige i gadebilledet netop på denne lokation. C fortæller om episoder, hvor han skal passere Café Parasollen, og forklarer i forbindelse med dette, at *“(...) de andre grønlændere, der er ovre i centrum, og drikker og sådan, og nogle gange råber af folk, og nogle gange bliver der råbt tit om mig (...)”* (Bilag 6, s. 44). C præciserer, at det der ofte bliver råbt, er *“Med hensyn til min udseende for eksempel... min... nogle gange har de kommenteret meget, når jeg skal til fødselsdage, på min tøjstil eller... stikke en lille ord... sådan nogen træls nogen”* (Bilag 6, s. 40). Netop det, at kommentarerne er ‘træls’ eller med andre ord negative og er møntet på C og hans tøjstil, indikerer, at der er et negativt syn på ham, hvilket er det der, ifølge Goffman, betegner stigmatisering. C tillægges dermed en negativ egenskab af sine landsmænd, da han synligt skiller sig ud fra dem. Han mener, at de hjemløse grønlændere rammes, på *“(...) deres selvværd og fordi... de har ikke noget hjem, (...) og så jeg kommer her med fint tøj, men det er alle dem, jeg har opbygget i tre år. I alle de år (...) jeg har fået et hjem. (...)”* (Bilag 6, s. 40). Håndteringen af stigmatiseringen sker, for Cs vedkommende, ved at han fremhæver sig selv på bekostning af de hjemløse grønlændere, som også er stigmatiseret i det danske samfund (Fahnøe, 2016). Dette ses ved, at C præciserer, hvad forskellen på ham selv og de andre er, samt at han flere gange under interviewet nævner sit tøj bl.a. ved at fortælle, at *“(...) de har ikke sådan en fin tøj som mig (...)”* (Bilag 6, s. 44). Herudover bruger han positive vendinger om sig selv, som fx *“(...) Jeg er god til at introducere mig, (...) jeg snakker godt dansk (...)”* (Bilag 6, s. 42). Goffman taler desuden om, at det stigmatiserede individ kan fortælle en anderledes og positiv fortolkning af sin stigmatiserede egenskab (Fahnøe, 2016), hvilket viser sig tydeligt i samtalen med C. Sidst men ikke mindst, så håndterer C stigmatiseringen, ved at gøre, alt hvad han kan, for at kunne det, som ellers har været udelukket for ham (Fahnøe, 2016). Det viser sig ved, at C, som blev smidt ud af sin lejlighed for cirka tre år siden, nu har egen lejlighed, en fin samling af tøj, praktikplads og planer om uddannelse (Bilag 6, s. 44 - 45). Han prø

ver dermed at bryde med sin fortid, sit stigma og den eksklusion i samfundet, som hans tidligere sociale position i samfundet medførte.

Ikke alle grønlandere har en oplevelse af stigmatisering

Det er væsentligt, i forlængelse af ovenstående, at påpege, at ikke alle udsatte grønlandere oplever stigmatisering. Ifølge rapporten Ligebehandling mener 29% ikke at de stigmatiseres, imens 19% svarer 'ved ikke' på spørgsmålet om, hvorvidt de oplever stigmatisering i Danmark. Det påpeges dog, at der kan ligge en manglende forståelse af begrebet stigmatisering, bagved de førnævnte 29%. Herudover skal en manglende forståelse af begrebet tages i betragtning ift. de 53%, der er nævnt i analysens første del, hvorfor man kan forestille sig, at procentsatsen, for den oplevede stigmatisering, reelt kan være højere, samt procentsatsen, for ikke at opleve stigmatisering, kan være lavere. Det fremgår desuden, at oplevet personlig stigmatisering har en sammenhæng med borgerens beskæftigelses- og familiemæssige baggrund, hvilket sidestilles med Tøgebys undersøgelse, der viser, at især dårligt stillede grønlandere oplever diskrimination (Institut for menneskerettigheder, 2015). I forbindelse med de tre brugerinterviews vi foretog i ASL, viste der sig også nogenlunde samme mønster; her svarede to ud af tre informanter (A og C), at de havde haft oplevelser, som kan fortolkes som stigmatisering, imens B ikke troede, at han havde været udsat for at blive set ned på, på baggrund af hans grønlandske baggrund (Bilag 5, s. 37). Dermed ses at det, der stigmatiserer ét individ, ikke nødvendigvis stigmatiserer ét andet (Fahnøe, 2016).

Arctic Street Labs inkluderende arbejde

Det sociale arbejde i ASL står på to ben. Det ene er det arbejde, som Mads udfører eksternt i forbindelse med fx sparring med Aalborg Kommune, og det andet ben er i det brugernære felt, der oftest foregår internt i huset, men også, når ASL er ude med deres madvogn.

Anerkendelse gennem nære relationer

Mange af de unge, i ASL, kommer med flere forskellige udfordringer, der kan påvirke dem på flere måder i livet. En del af det sociale arbejde i ASL er at skabe trygge rammer, og samtidig fungerer Mads som en støtte for de unge. Det relationelle arbejde er dermed en vigtig del af indsatsen (Bilag 3, s. 10). Mads fortæller, at det er *"(...) unge med mange forskellige traumer i bagagen, (...) der kommer fra nogle sociale forhold, der er meget dysfunktionelle, og at misbrug har været dominerende i opvæksten, der kan være vold (...) den type problematikker (...)"* (Bilag 3, s. 10). Ud fra citatet kan vi udlede, at flere af de unge i ASL har oplevet krænkelser eller mangel på anerkendelse i deres privatsfære, på et eller andet tidspunkt i deres liv. Dette kan ifølge Honneth bevirke, at individets grundlæggende fysiske integritet og grundlæggende selvtillid svækkes. Det kan desuden medføre mistillid til nære relationer samt påvirke den generelle trivsel på en negativ måde. Anerkendelse i denne sfære er herudover betingelse for, at individet kan udvikle evne til at kunne udtrykke sine behov og følelser, hvilket må ses som væsentligt, ift. at deltage i anerkendelsens øvrige sfærer (Højlund & Juul, 2015). De krænkelser, som de unge har oplevet, kan altså have den konsekvens, at deltagelse i samfundet og i øvrige relationer vanskeliggøres, og kan dermed forstås at skabe en barriere for inklusion. Vi kan, ud fra ovenstående, identificere et hjælpebehov hos de unge, ift. at kunne sætte ord på sine følelser, som, gennem vores fortolkning, bl.a. kan relateres til de vilkår, som de unge er vokset op under. Mads forklarer, at når man er vokset op under sådanne usunde forhold, *" (...) så får man ikke, man kan sige, et normalt i gåseøjne sprog for følelser, og man har ikke et normalt reaktionsmønster, til sådan at kunne navigere i alt det her (...) "* (bilag 3, s. 10). Mads hjælper fx de unge, ift. at sætte ord på deres følelser, i forbindelse med at udfylde et spørgeskema fra lægen, hvilket er medvirkende til at mindske nogle af de barrierer, der kan være for, at de unge kan modtage den rette hjælp til de udfordringer, de har. På den måde kan det også være medvirkende til at fremme deres mulighed for inklusion i samfundet. Det sociale arbejde i ASL drejer sig, i høj grad, om at være der, for brugerne, i mødet med det offentlige system, hvor Mads fungerer som *"(...) bindeled og brobygger, om man vil, til et system, som man måske ikke har den store, øh, hverken tilknytning til, men heller ikke altid tiltro til (...)"* (Bilag 3, s. 9). Som det kom frem i analysen, så kan de unge have mødt stigmatisering i mødet med det offentlige system. Herudover ved vi, fra projektets problemfelt, at udsatte grønlændere kan møde marginalisering og fordomme fx i mødet med deres socialrådgiver og i samfundet generelt. De unges manglende tilknytning og manglende tiltro til

systemet kan relateres til de krænkelser, de har mødt, i form af stigmatisering, marginalisering og oplevede fordomme. Ud fra Honneths perspektiv kan bl.a. stigmatisering ses som krænkelse i den solidariske sfære, idet individet ikke anerkendes for sin særegenhed, hvilket kan føre til, at individet selvværd bliver nedbrudt (Høilund & Juul, 2015). Disse misagtelsesformer opstår, ifølge Honneth, når et individ eller en gruppe ikke, i tilstrækkeligt omfang, anerkendes som betydningsfulde for den kollektive praksis. Disse former for krænkelser kan, hos det enkelte individ, føre til en følelse af personlig nedvurdering, tab af status og nedsat selvværd (Lausten, Larsen, Nielsen, Ravn & Sørensen, 2016). Det, at Mads fungerer som bindeled og brobygger, kan medvirke til, at de unges tilknytningen og tiltro til systemet forbedres, idet medarbejderne i ASL har, *"(...) nogle helt andre forudsætninger for at kunne være sammen med de unge mennesker på, og en helt anden forudsætning for at kunne udtale os om dem, fordi at vi er så meget sammen"* (Bilag 3, s. 9). Mads fortæller, at han oplever, at samarbejdet går begge veje, og at både læge, psykiatri og jobcenter benytter sig af den indsigt, han har i de unges livsverden. Som nævnt, i starten, fordrer det interne arbejde, som Mads udfører, en tæt relation mellem ham og brugerne i ASL. Mads fortæller, at *"det kræver måske også et kendskab til hinanden, før man fortæller om at... nogle skavanker, man kunne have, både fysiske, men det kunne også være nogle traumer, man har med sig, og så er det, at vi prøver at finde ind til et system, der kan hjælpe (Bilag 3, s. 9)"* Mads hjælper de unge ift. at navigere i de forskellige offentlige hjælpesystemer. Herunder kan han forklare de unge, hvorfor de fx skal deltage i møder på jobcentret samt oversætte dansksproget materiale, så de unge kan forstå det. For at Mads kan udfylde den rolle, er det nødvendigt at have indsigt i de unge samt have en tæt og tryk relation til dem. En sådan relation kommer til udtryk i forbindelse med, at C taler om, hvad han godt kan lide ved at komme i ASL. Han fortæller bl.a., at det er trygt, *"(...) og du kan snakke om, sådan, hårde ting med Mads, fordi han er socialrådgiver¹, (...) det kan jeg godt lide (...)"* (Bilag 6, s. 41). C oplever altså, at han har et sted, hvor han trygt kan tale med en om de ting, der er svære for ham. Selvom C ikke direkte definerer, hvilke 'hårde ting' han taler om, så fortolker vi, at han har et behov for, at der er en at tale med, om de ting der kan være svære. Selvom det ikke er forventeligt, at Mads kan opfylde behovet for kærlighed i nære relationer på samme måde som fx et familiemedlem, så kan vi, hvis vi, oversætter kærlighed til tryk, omsorg, medleven og nærhed, argumenterer for, at

¹ C har en opfattelse af, at Mads er socialrådgiver. Mads er dog uddannet socialpædagog jf. afsnittet: Hvad er Arctic Street Lab?

det relationelle arbejde, som Mads udfører, bidrager til, at de unge opnår en form for anerkendelse i den private sfære. En anerkendelsesform som nogle af de unge kan have manglet gennem deres opvækst. Det, at C føler sig tryk i at åbne op og dele svære ting med Mads, bevidner om en nær relation mellem de to, og vi fortolker derfor, at C, gennem den tætte relation, opnår anerkendelse i den private sfære, hvilket, ifølge Honneth, bidrager til, at hans mulighed for selvrealisering forstærkes. Gennem relationen til Mads opnår C anerkendelse i form af tryk og nærvær, hvilket kan medvirke til, at hans selvtillid, selvrespekt og følelse af værdighed øges. Den positive anerkendelse, han opnår, bidrager til, at han i højere grad har mulighed for at opnå positiv anerkendelse i det omkringliggende samfund (Høilund & Juul, 2015). Dette, fortolker vi, kan bevirke øget mulighed for inklusion i samfundet generelt.

Viden om Grønland og grønlandsk kultur

Anerkendelse er en forudsætning for, at individet kan udvikle sig og rummer ikke blot interesse, men også respekt for individet, som det er i sin helhed. Derudover handler anerkendelse bl.a. om, at den professionelle er nærværende, ser og hører borgeren, samt udviser en forståelse for dennes unikke situation, hvilket medvirker til, at denne oplever sig anerkendt i mødet (Høilund & Juul, 2015). Forståelsen synes dog svær at opnå i arbejdet med udsatte grønlændere, såfremt der mangler viden om deres kulturelle baggrund. Denne uvidenhed medfører, ifølge Mads, ofte *"(...) generaliserende kommentarer omkring grønlændere, at (...) i Grønland, der er man jo ikke god til at møde til tiden (...)"* (Bilag 3, s. 15). Selvom sådanne forudindtagne forestillinger, eller fordomme om man vil, kan være motiveret af omsorg for borgeren, kan det opleves som en krænkelse af dennes egen selvforståelse (Høilund og Juul, 2015). Den moralske krænkelse består i, at borgeren føler sig usynliggjort i mødet, fordi borgeren ikke kan genkende sig selv i det, socialrådgiveren siger. Dette kan medføre, at indsatsen, der er tiltænkt som en hjælp, ikke afspejler borgerens identitet og egen selvopfattelse. Som en konsekvens heraf kan borgeren, fordi han/hun ikke føler sig anerkendt, udvise en adfærd, der af socialrådgiveren kan opfattes på en negativ måde, hvilket kan vanskeliggøre det gode samarbejde. En betingelse for at individet føler sig anerkendt, i mødet med fx socialrådgiveren er, ifølge Honneth, at denne bliver synlig som et unikt individ, der med sin unikke personlighed oplever, at kunne genkende sig selv, i det socialrådgiveren siger (Høilund og Juul, 2015). Dette kræver i praksis nysgerrighed på den enkelte borger, og vi kan udlede af

citatet ovenover, at fordomme kan komme til at overskygge socialrådgiverens opmærksomhed og bevidsthed, om at borgeren er unik. En del af disse misforståelser kan, ifølge Mads, forklares med, at *“(...) der er mange rådgivere, der føler, at de mangler viden om målgruppen (...)”* (Bilag 3, s. 28). Han forklarer endvidere, at

“(...) enten (...) bliver man sådan mere nysgerrig på det, og er mega proaktiv i det her samarbejde. Det er sådan den (...) gode version. Så er der den knap så heldig version (...), at man bliver måske sådan lidt (...) tilbageholdende. Man er bange for at træde forkert. I værste fald så fravælger man sig de sager med grønlandsk baggrund (...)” (Bilag 3, s. 28).

En del af Mads' arbejde består i at samarbejde på tværs af de forskellige hjælpeinstanser mhp., at andre faggrupper opnår en større viden om Grønland og grønlandsk kultur. Mads fortæller desuden, at han for nylig er blevet kontaktet af en rådgiver fra Aalborg Kommune mhp. faste sparringsmøder ift. de grønlandske borgere (Bilag 3, s. 29). Samarbejdet skal medvirke til at mindske den berøringsangst og afmagt, som nogle rådgivere kan føle i arbejdet med socialt udsatte grønlændere. Den afmagt, som nogle rådgivere har, kan forstås at skabe en barriere i form af, at borgernes mulighed for at få den hjælp, de er berettiget til, forringes, hvilket, i værste fald, kan medvirke til yderligere marginalisering. Mange af de unge kan, som nævnt ovenfor i analysen, have svært ved at sætte ord på deres følelser, ligesom det kan være svært for dem at navigere i det danske hjælpesystem. Mads fortæller, i den forbindelse, at han mener, at det er et helt generelt billede, at alle borgere, til tider, kan have svært ved at forstå, hvordan systemet fungerer. Dog tilføjer han, at

“(...) hvis man er udsat på flere parametre i forvejen, (...) så bliver det bare ydermere problematisk, og så er det jo også vigtigt at huske på, at hvis man er født og opvokset i Grønland, så er man vant til et helt andet system, som er meget, meget mindre (...)” (Bilag 3, s. 11).

Det er velbeskrevet i litteraturen, at udsatte grønlændere ofte oplever både kulturelle og sproglige barrierer i mødet med velfærdssystemet (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Disse barrierer kan være en hindring for, at de kan modtage den hjælp, de er berettiget til. Retslig anerkendelse er, ifølge Honneth, en vigtig del af den sociale anerkendelsesproces. Denne form for anerkendelse henviser til følelsen af retfærdighed, og måden hvorpå samfundet og dets institutioner anerkender det enkelte individs rettigheder (Honneth, 2006). Når de unge i ASL oplever barrierer i mødet med velfærdssystemet,

kan det medføre en følelse af ikke at være ligestillet med samfundets øvrige borgere. Yderligere kan dette føre til manglende tiltro og tilknytning til systemet, sådan som Mads tidligere omtalte. Desuden kan den manglende retslige anerkendelse forstærke de marginaliseringsprocesser, som nogle udsatte grønlændere møder. Det oplysende arbejde, som Mads laver, kan, i den forbindelse, medvirke til at mindske nogle af de barrierer, de unge møder i velfærdssystemet. Hvilket vi vurderer, med tiden, kan styrke de unges tilknytning og tiltro til systemet, idet de oplever at blive mødt med anerkendelse og forståelse.

Det betydningsfulde fællesskab grønlænderne imellem

Som det fremgår af problemfeltet, så oplever mange grønlændere stigmatisering, marginalisering og fordomme i det danske samfund, hvilket, bl.a., kan ses som en begrænsning ift. at deltage i sociale fællesskaber. Det fællesskab, som de unge har med hinanden i ASL, kan betragtes som betydningsfuldt ift. deres deltagelse i samfundets øvrige arenaer. A fortæller, at hans daglige gang i ASL bidrager til, at han har noget der *"(...) holder mig i gang, og holder mig motiveret, og jeg kommer ikke til at sidde fast på noget, du ved? Jeg kommer ikke til at sidde hjem og... og bare sidde hele dagen og sove hele dagen (...)"* (Bilag 4, s. 34). Fællesskab og samvær er en stor del af den sociale indsats i ASL, hvilket, bl.a., ses ved, at der er fællesspisning hver onsdag. Spisningen, der er lagt om aftenen, så flest muligt kan deltage, herunder også dem der er i praktik, eller blot kommer om onsdagen, fungerer som et samlingspunkt for de unge, hvor de mødes, og hygger sig sammen (Bilag 8, s. 47). Fællesskabet med de andre grønlændere har en stor betydning for A, der ikke var særlig social, før han startede i ASL. Han fortæller, at *"(...) jeg blir lidt mere social, end det jeg var, før jeg startede. Der var jeg ikke rigtig social"* (Bilag 4, s. 34). Ifølge Honneth refererer den solidariske sfære til et aspekt af det sociale liv, hvor mennesker engagerer sig i relationer, der er præget af solidaritet, fællesskab og gensidig støtte. Individet må desuden, ifølge Honneth, anerkendes af fællesskabet for dets unikke egenskaber og for dets bidrag til fællesskabet (Højlund & Juul, 2015). Ligeledes beskriver Honneth, at stigmatisering manifesterer sig som en krænkelse af individet i den solidariske sfære, hvilket, i værste fald, kan medføre social isolation og udelukkelse fra visse fællesskaber (Honneth, 2006). Det, at A fortæller, at han ikke var særlig social, før

han startede i ASL, kan betyde, at det har været svært for ham at opbygge relationer og indgå i fællesskaber blandt danskere. Dette, fortolker vi, kan skyldes den stigmatisering, marginalisering og fordomme, som nogle grønlandere mødes med i det danske samfund. A er blevet mere social, efter han er startet i ASL, hvilket bevidner om, at han i ASL mødes af et solidarisk fællesskab, hvor han anerkendes, som den han er. Også C har oplevet, at det kan være svært at blive optaget i et fællesskab blandt danskere, idet han på en efterskole har oplevet mobning, fordi han var den eneste grønlander. C fortæller, i den forbindelse, at *"(...) jeg flyttede efterskole, hvor de har erfaring med grønlandere, og de har grønlandske studerende"* (Bilag 6, s. 39). Handlinger eller forhold, der underminerer eller skader individets evne til at opleve solidaritet, fællesskab og retfærdighed kan, ifølge Honneths forståelse, ses som en krænkelse af individet i den solidariske sfære (Honneth, 2006). Ved at frakende individet værdi vil dennes selvværd desuden blive nedbrudt (Høilund & Juul, 2015). Det, at C oplevede at blive mobbet på efterskolen, kan ses som en krænkelse i den solidariske sfære, fordi han blev ekskluderet fra fællesskabet på baggrund af sin etnicitet. Vi fortolker, at C søgte anerkendelse i et fællesskab, hvor der også var andre grønlandere, og hvor personalet på den nye efterskole havde kendskab til borgere med grønlandsk baggrund. Fællesskabet i ASL skaber et rum, hvor de unge grønlandere kan være sammen med andre grønlandere. B fortæller, mens han lyser op, og smiler, at det at komme i ASL, *"(...) det gir en god fællesskab"* (Bilag 5, s. 38). Han fortæller, at han har lært en masse nye mennesker at kende, og at han også ses med nogle af de andre unge uden for ASL. Solidarisk anerkendelse bevirker, ifølge Honneth, at individets følelse af tilhørsforhold, samhørighed og solidaritet udvikles (Høilund & Juul, 2015). Det fællesskab, der er i ASL, har bidraget til, at Bs omgangskreds er blevet større, hvilket kan skyldes den anerkendelse, han får gennem fællesskabet med de andre grønlandere. Vi fortolker, ud fra ovenstående, at det fællesskab, som de unge har med andre grønlandere, er medvirkende til, at deres mulighed for inklusion i det øvrige samfund forbedres, dette gennem den anerkendelse de opnår.

Anerkendelse i samfundet gennem fællesskabet

Brugernes tidligere oplevelser med manglende anerkendelse imødekommer Mads ved at gøre ASL til brugernes sted, og fortæller, at *"(...) de ret hurtigt kommer til at føle et vist ejerskab over stedet. Der er trygt, og den tryghed tror jeg også, de kan mærke (...)"* (Bilag 3, s. 7). Han fortæller endvidere, at de

unge får lov at få en nøgle, så de kan komme og gå, som de vil, og at de på mange måder deltager i den daglige drift af ASL (bilag 3, s. 30). Anerkendelse drejer sig i høj grad om at skabe et fællesskab mellem forskellige men ligeværdige parter. Endvidere handler det om, at individet synliggøres, og behandles som moralsk autoritet (Juul & Riiskjær, 2012). Vi kan udlede, at de unge opnår en form for ansvarsfølelse gennem den anerkendelse, som Mads viser dem, når han inddrager dem i den daglige drift. Det, at de unge føler er vist ejerskab over stedet, fortolker vi, kan øge deres forudsætninger for, at de kan begå sig i samfundet generelt, fordi de oplever at deres bidrag værdsættes, og er af betydning for fællesskabet i sin helhed. En anden aktivitet, som de unge i ASL deltager i, er at lave mad, som de serverer fra deres egen madvogn. De unge er sammen om at bestemme menuen og tilberede den mad, de skal have med, og inddrages dermed i hele processen. Mads anerkender, og inkluderer de unge, for det de nu kan, og bringer deres evner i spil. Med madvognen kommer de unge ud i det danske samfund, hvor de mødes med positiv respons, ifølge Mads, fordi

“(...) der kan man meget bedre, på sådan en helt naturlig måde, tale sammen som mennesker, og det er min oplevelse, at man er meget nysgerrig, men det er som om, vi har lige brug for at få brudt den der barriere. Vi har brug for det der at være sammen om” (Bilag 3, s. 16).

Det, at de unge er fysisk til stede, med den mad de serverer, og at modtageren, med kropssprog og sproglige tilkendegivelser, viser, at de møder de unge, og er interesserede i, hvad det er, de kommer med, viser, at de unge ikke blot bliver set, men også bliver synlige i mødet. Synligheden, der rækker ud over det at se individet i fysisk forstand, er, ifølge Honneth, betingelsen for, at individet oplever at blive anerkendt. Desuden mener Honneth, at gensidig anerkendelse betinges af, at begge parter tilkendegiver anerkendelsen, hvilket også kommer til udtryk i citatet (Høilund & Juul, 2015). Vi kan udlede, at fællesskabets solidaritet, her, understøtter den enkelte unges selvverd ved at sætte dennes særlige træk og egenskaber i et positivt lys. Mads forklarer, at det giver de unge meget at være ude med madvognen, og at *“(...) lige så snart at du serverer noget for nogle andre, så får du simpelthen respons med det samme, så den der direkte anerkendelse for dig og din indsats den er mega vigtig (...)”* (Bilag 3, s. 8). Citatet viser, at de unge føler sig anerkendt for deres arbejde, hvilket, vi fortolker, kan medvirke til at fremme de unges oplevelse af at være inkluderet i samfundet. Han fortæller ligeledes, at de unge næsten ikke kan vente med at komme ud til det næste arrangement. Når de unge i ASL deltager i arrangementer, hvor de bl.a. laver mad til andre, bevirker det som nævnt, at de opnår anerkendelse for de

unikke egenskaber, som de besidder. Den ivrighed, de har, efter at komme afsted igen, kan forklares med, den anerkendelse de møder, der, ifølge Honneth, medfører, at individet værdsætter sine egne evner, ligesom det opfatter dets bidrag til samfundet som værdifuldt og meningsfuldt (Harder, 2011). Udover den direkte anerkendelse, som de unge får, når de er ude med madvognen, fungerer den også som et slags fundament for at opnå et tilhørsforhold til den grønlandske kultur. Mads forklarer, at

"(...) Det er ikke sådan noget med, man skal vurderes, om man er god nok, eller har høj status nok til, at kunne repræsentere Grønland. Man kan sige, alle de unge, der er hernede, de har en eller anden form for tilknytning til Grønland. Så kan de også repræsentere Grønland på lige fod, som alle andre grønlandere kan, og det er også, man kan sige, en del af missionen hernede, det er at få (...) de unge til at forholde sig til deres kultur og identitet (...)" (Bilag 3, s. 25).

Ifølge Højlund og Juul refererer menneskelig opblomstring til en proces, hvor en person, baseret på sin egen opfattelse af sig selv, udvikler en identitet, der er funderet på selvtillid, selvrespekt og selvudvikling (Højlund & Juul, 2015). Vi kan, ud fra citatet, fortolke, at de unge i ASL oplever, at de bliver anerkendt i kraft af den grundlæggende værdi, de har. Solidariteten i fællesskabet bevirker, at de unge værdsættes for deres unikke bidrag til fællesskabet, og den 'mission' som fællesskabet har. På den måde understøtter fællesskabet, at de unges selvværd forstærkes ved at fremhæve deres særlige egenskaber og kvaliteter i en positiv kontekst. Honneth formulerer dette som *"(...) en forudsætning for solidariteten. At værdsætte hinanden symmetrisk betyder her, at man betragter hinanden i lyset af værdier, der lader de andres egenskaber og muligheder fremtræde som betydningsfulde for den fælles praksis (...)"* (Honneth, 2006, s. 173). Den gensidige anerkendelse, som de unge møder ude i samfundet, når de deltager i forskellige arrangementer, bidrager positivt til de unges selvudvikling, ligesom det understøtter deres mulighed for, under trygge rammer, at forholde sig til deres grønlandske identitet på en positiv måde. Det, at de kommer med noget fysisk, i form af mad, åbner muligheden for, at andre kan være nysgerrige på den grønlandske baggrund og kultur på en neutral og fordomsfri måde.

Konklusion

I dette bachelorprojekt har vi dokumenteret, at brugerne i ASL oplever stigmatisering på flere forskellige niveauer i det danske samfund. Stigmatiseringen opstår på baggrund af, at individet bryder normen i samfundet, og miskrediteres for afvigelsen (Jacobsen & Kristiansen, 2018). Brugerne i ASL er belastet af at have flere forskellige traumer i bagagen. Flere brugere peger på, at oplevelserne med at blive set ned på, på grund af den grønlandske etnicitet, var værst i perioden efter de var kommet til Danmark, herunder kunne de blive fortalt, at grønlændere er alkoholikere og drikker guldbajere. Goffman betegner dette som det 'tribale slægtsbetingede stigmata, hvilket har medført, at brugerne blev devalueret grundet herkomsten (Fahnøe, 2016). Som følge af stigmatiseringen har en bruger oplevet selvstigmatisering, der har medført, at han har håndteret stigmaet ved at isolere sig, og dermed har han undgået at indgå i relationer i det danske samfund. En anden bruger er blevet påvirket på sin jegidentitet, hvilket har medført, at han er blevet ked af det, og har taget afstand fra sin sociale identitet i et forsøg på at håndtere stigmaet (Fahnøe, 2016). Brugerne i ASL oplever tillige stigmatisering fra de 'normale' i supermarkedet, hvor de ofte får en grim kommentar med på vejen. Herudover kan brugerne ikke komme i Jomfru Ane Gade, da de bliver fortalt, at de er grønlænderstive. Stigmatiseringen foregår ikke kun i samfundet, men også i det offentlige system fx hos lægen, samt grønlænderne imellem, særligt af de hjemløse på gadeplan. En bruger håndterer konfrontationen med de hjemløse ved, ifølge Goffman, at hævde sig på deres bekostning. De danskere, der omtaler grønlændere negativt, har en forforståelse af samt en forventning om, at grønlændere er stereotyper. Dette fører, ifølge Goffman, til stigmatisering, marginalisering og social eksklusion (Fahnøe, 2016).

Honneth argumenterer for, at mangel på anerkendelse fører til identitetstab, skade på det enkelte individ og social eksklusion. Hermed må manglen på anerkendelse, hos det enkelte individ, også ses som en svækkelse af samfundets sammenhængskraft, hvorfor anerkendelse må ses at være en tilstræbelse i det sociale arbejde med udsatte grønlændere (Juul & Pedersen, 2012). Det sociale arbejde, i ASL, udføres både internt og eksternt. Brugerne har oplevet krænkelser i privatsfæren, hvilket, ifølge Honneth, medfører, at den grundlæggende fysiske integritet og grundlæggende selvtillid svækkes, hvilket kan begrænse individets mulighed for at udvikle sunde og respektfulde relationer (Honneth, 2006). Det sociale arbejde i ASL fordrer en tæt relation mellem de unge og Mads, da ASLs primære opgave er i det

brugernære felt. Dette ses, bl.a., ved, at Mads er der for de unge i mødet med det offentlige system, herunder yder han støtte, og medvirker til, at de unge opnår anerkendelse hos de hjælpeinstanser, som de mødes af. Mads bidrager med sin særlige viden om målgruppen, som han har opnået gennem den tætte relation til brugerne, til at andre hjælpeinstanser kan få indsigt i de unges særlige behov og udfordringer. Dette kan overordnet medvirke til at forbedre det sociale arbejde med målgruppen, og dermed også, at de unges forudsætning for inklusion forbedres. De unge mangler generelt tilknytning og tiltro til systemet, hvilket kan skyldes oplevelser med krænkelser og manglende anerkendelse. Det samarbejde, som Mads har med Aalborg Kommune, skal medvirke til, at berøringsangst og afmagt hos socialrådgiveren mindskes, idet viden om målgruppen kan bidrage til et bedre sagsforløb for den enkelte borger. Individet har behov for anerkendelse, for at skabe bedst mulig udvikling, hvilket fordrer, at det ses og forstås af socialrådgiveren, samtidig med at hun formår at udnytte borgens potentiale, mhp. at denne oplever sig inkluderet og ligestillet. Anerkendelse rummer interesse samt respekt for individet i sin helhed, hvilket indebærer, at den professionelle udviser nærvær og forståelse, samt ser og høre denne (Højlund & Juul, 2015). Forståelsen kan dog svær at opnå, hvis der mangler viden om Grønland og grønlandsk kultur. Manglende viden om den kulturelle baggrund er medvirkende til, at individet fejlbedømmes, og ikke anerkendes, hvorfor kulturelt kendskab er forudsætningen for anerkendelse af grønlandske borgere. Inklusion og anerkendelse møder de unge i fællesskabet i ASL, hvor de oplever anerkendelse i kraft af den grundlæggende værdi, de har for fællesskabet. Mads inkluderer de unge ved at sætte hver enkelt brugers kompetencer i spil, hertil bliver de mødt med positive tilkendegivelser, og opnår synlighed og anerkendelse, når de er ude med madvognen.

Perspektivering og handleforslag

Ud fra ovenstående analyse har vi konkluderet, hvordan ASLs brugernes oplevelse af stigmatisering kan medvirke til, at de begrænses i deres deltagelse i samfundet. Hermed forstås, at stigmatisering, i værste fald, kan medføre eksklusion. Vi har ligeledes konkluderet, at det sociale arbejde i ASL bidrager til at inkludere deres brugere ved at afhjælpe nogle af de barrierer, der forhindrer inklusion fx gennem oplysning om grønlandsk kultur, tværprofessionel sparring, samt ved at skabe et solidarisk fællesskab, hvor de unge opnår anerkendelse. Dette har inspireret til projektets perspektivering, hvorigennem vi

har udformet en række forandrings- og handlingsforslag, som vi mener, kan bidrage til en positiv udvikling af det sociale arbejde med udsatte grønlandere. Gennem vores perspektivering ønsker vi at skabe øget fokus på den grønlandske kultur og historie. Vores handlingsforslag henvender sig primært til socialrådgivere, da vi har erfaret, gennem projektet, at de grønlandske borgere kan opleve udfordringer i mødet med deres socialrådgiver. Dog kan forslagene med fordel læses og inddrages på andre områder i velfærdssystemet.

Fokus på helhedssynet

Helhedssynet er forudsætningen for nyttige handlinger i al socialt arbejde, og det kræver en særlig kompetence, idet det forudsætter opmærksomhed på flere forskellige niveauer, der alle er i spil på samme tid (Harder & Nissen, 2011). Det sociale arbejde med udsatte grupper er komplekst. Dette gælder i høj grad også i arbejdet med udsatte grønlandere. Selvom et særligt opmærksomhedspunkt med denne gruppe er det kulturelle aspekt, så må vi ikke glemme helhedssynet. Den føromtalt grønlandske tilbageholdenhed kan ses som en del af den grønlandske kultur, men man skal passe på, at dette ikke overskygger det faktum, at det kan skyldes stigmatisering og/eller mangel på anerkendelse, som borgeren har mødt herunder i mødet med socialrådgiveren. Hvis vi ikke er opmærksomme på, hvordan oplevelser med stigmatisering og krænkelser kan påvirke det enkelte individ, så overser vi måske nogle signaler, og tilskriver dem kulturelle faktorer, når det i virkeligheden, måske, handler om, at borgeren har oplevet stigmatisering eller former for krænkelser i mødet med socialrådgiveren og/eller i samfundet generelt. Vi har konkluderet, at en del af dette skyldes manglende viden om Grønland og grønlandsk kultur. Mads taler om, at han mener, at man som socialrådgiver i mødet med en grønlandsk borger bør være bevidst om vores kolonihistorie, og at *"(...) der er sådan en, man kan sige, måske en helt dybtliggende, grundlæggende mistillid til Danmark (...)"* (Bilag 3, s. 11). Selvom dette udsagn heldigvis langt fra gælder alle grønlandere, så mener vi, at dette er noget, man som repræsentant for velfærdssystemet bør være bevidst om. En sådan bevidsthed kan, bl.a., skabes gennem oplysning om Grønlands og Danmarks forbundne historie. Helt konkret mener vi, at der skal være mulighed for uddannelse, sparring og kurser for de rådgivere, der arbejder med de grønlandske borgere. Som det fremgår af vores problemfelt, så er der aktuelt et øget fokus på undervisning om Grønland i folkeskolen, ligesom vi

også er blevet bekendt med skoletjenesten i ASL (bilag 3, s. 27). Formålet er at øge danskernes viden om Grønland, og vi ser dette som et lille skridt på vejen, ift. at fremtidige socialrådgivere bliver bedre klædt på til at arbejde inkluderende med de grønlandske borgere. De fordomme, som nogle grønlændere mødes med i den sociale forvaltning, kan være med til at fastholde dem i en udsat position, og kan, i værste tilfælde, føre til social eksklusion. Når socialrådgiveren ikke har et tilstrækkeligt kendskab til den grønlandske baggrund, og når det ikke er en naturlig del af bevidstheden, kan det være svært at skille fordomme og fakta ad. Det er dermed væsentligt, at vi allerede i folkeskolen opnår dette kendskab, og at man, i den offentlige forvaltning, klæder medarbejderne på til at arbejde med borgere, der har en grønlandsk baggrund. Vi er bevidste om, at dette i praksis vil kræve både tidsmæssige og økonomiske ressourcer. Omvendt er det grønlandske samfunds udvikling og historie en del af det danske rigsfællesskab, hvilket det vil være naturligt at have en vis grundlæggende viden om og forståelse for, som socialrådgiver i Danmark. Når den grønlandske borger i mødet med socialrådgiveren fornemmer en forståelse for eller kendskab til den grønlandske baggrund, så kan det være, at man flytter sig væk fra det, at "*være i minus*", sådan som Mads beskriver det (Bilag 3, s. 11).

Anerkendelse af borgeren

Et væsentligt aspekt i godt socialt arbejde er, at socialrådgiveren møder borgeren, så denne oplever sig som synlig og anerkendt. Ifølge Højlund og Juul bør anerkendelsestanken være det etiske grundlag for al socialt arbejde, tillige er anerkendelsen udgangspunktet for et positivt sagsforløb og dermed menneskelig opblomstring (Højlund & Juul, 2015).

I mødet mellem en dansk socialrådgiver, med dansk kulturel baggrund, og en grønlandsk borger, med grønlandsk kulturel baggrund, kan man tale for, at det ikke alene er det etiske grundlag for det sociale arbejde, men en nødvendig tilgang til at sikre det positive sagsforløb. Har man ikke en anerkendende tilgang, kan det i stedet spænde ben for det gode sociale arbejde (Kongsgaard, 2017). Helt lavpraktisk mener vi, at man, i mødet med den grønlandske borger, bør gøre mere end, hvad man normalt ville gøre, når man kommunikerer. Dette med tanke på, at referencerammen ikke nødvendigvis er den samme, som den fx. ville være med en dansk borger. Når referencerammen ikke er den samme, er det

nødvendigt undervejs i samtalen at gøre mere ud af at sikre sig, at det, man siger, rent faktisk også opfattes som forudsat. Det stiller højere krav til socialrådgiverens kommunikationsevner. Måske er der behov for flere inddragende spørgsmål i samtalen? Måske må man starte med at skabe en fælles referenceramme? Dette vil, måske, kunne opnås ved at være nysgerrig på nogle andre forhold hos borgeren end dem, der er strengt nødvendige, for at kunne sagsbehandle. Det er, i den forbindelse, væsentligt at tage sig tid til at lytte aktivt, når den grønlandske borger taler. Der skal i højere grad være opmærksomhed på nonverbal kommunikation, da en ikke uvæsentlig del af kommunikation i grønlandsk kultur netop er nonverbal, og at det talte ord på grønlandsk ofte ledsages af nuancerende gestik. Disse nuancer kan være svære at få med i oversættelsen, hvis den grønlandske borger må tale dansk.

Tolkebistand, oversættelse af materiale og tilpasset sprogundervisning

Som det fremgår af vores problemfelt, så er grønlændere danske statsborgere, hvilket også betyder, at de officielt betegnes som værende ligeberettigede, med den øvrige danske befolkning, ift. at modtage hjælp fra det offentlige system. Dog er dette ikke nødvendigvis det samme, som at have lige muligheder for at modtage hjælp, da nogle grønlænderes sproglige vanskeligheder, kan gøre det svært for dem at gennemskue det sociale system (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Dette kommer også til udtryk hos Mads, hvor vi har talt med ham om, hvordan han hjælper de unge ift. af gennemskue eksempelvis et spørgeskema fra lægen. Grønlændere kan opleve særlige barrierer, ift. at modtage den hjælp de er berettiget til. Dette kan som nævnt, henføres til sproglige vanskeligheder, men også den kompleksitet, der er i at navigere i det danske hjælpesystem (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Under vores besøg i ASL har vi talt med Mads om, hvordan man kan arbejde for at anerkende de grønlandske borgere, så de har mulighed for at gøre brug af deres rettigheder. Hertil påpeger Mads bl.a. manglen på tolkebistand og oversættelse af oplysningsmateriale (Bilag 10, s. 51). Problematikken med mangelfuld tolkebistand påpeges også i rapporten Ligebehandling, der giver flere eksempler på, at tolkebistand ikke, i tilstrækkeligt omfang, stilles til rådighed indenfor for social- og sundhedssystemet, ligesom tolkebistanden ikke altid opleves tilfredsstillende af de grønlandske borgere (Institut for Menneskerettigheder, 2015). Grønlændere har, juridisk set, ret til tolkebistand jf. Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område nr. 9330 af 21. marts 2019 pkt. 54 fx i forbindelse med et

møde med læge eller socialrådgiver. Dog har særligt de allermest udsatte grønlandere ikke altid mulighed for at gøre brug af denne rettighed, hvilket kan ses som en juridisk krænkelse, der i sidste ende kan være en barriere for, at de har mulighed for at modtage hjælp fra det offentlige system (Høilund & Juul, 2015). Vi ser dermed et behov for, at de offentlige systemers adgang til kompetente og uddannede tolke styrkes. Vi ser, desuden, et behov for at tilbyde grønlandere særskilt sprogundervisning, da mange grønlandere ikke profiterer af eksisterende tilbud, da de føler sig fortrængt af andre etniske grupper, som også deltager i undervisningen. Hertil med tanke på, at grønlandere har særlige sproglige forudsætninger. De kulturelle og sproglige forskelle mellem danskere og grønlandere bliver ofte overset, hvilket er med til at vanskeliggøre, særligt, de socialt udsatte grønlanderes mulighed for at få adgang til den rette hjælp (Rådet for Socialt Udsatte, 2014).

Litteraturliste

- Andersen, A. N. (2021). (12. oktober 2023). *Et ambivalent opgør*. DIIS, <https://www.diis.dk/node/24837>
- Antczak, H. (2016). Socialt arbejdes teoretiske rødder og deres betydning i praksis. I R. Posborg, H. Nørrelykke & H. Antczak. *Socialrådgivning og socialt arbejde* (3. udg.), (s. 101 – 136). Hans Reitzels Forlag.
- Arnfred, S. (2016). Sociale forhold og socialpolitik i Grønland. I I. H. Møller & J. E. Larsen (red.), *Socialpolitik* (4. udg.) (s. 155-184). Hans Reitzels Forlag.
- Augustesen, R. & Hansen, K. (2011). *Det moderne Grønland - fra koloni til selvstyre*. Frydenlund.
- Bjerre, B., Nygaard-Christensen, M. & Pedersen, S. M. (2021). (1. december 2023). *Udsatte grønlandere: hverdagsliv, vold og fællesskaber*. https://psy.au.dk/fileadmin/site_files/filer_rusmiddel-forskning/dokumenter/udgivelser/Udsatte_groenlaendere_hverdagsliv_vold_faellesskaber_faglig_haandbog.pdf
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015). Kvalitative metoder, tilgange og perspektiver: en introduktion. I S. Brinkmann & L. Tanggaard, *Kvalitative metoder* (s. 15-23). Hans Reitzels Forlag.
- Bundesén, P. (2000). *Sociale problemer og socialpolitik*. Odense Universitetsforlag.
- Bøgh, L. A., Binderkrantz, A. S., & Hansen, K. M. (2020). Forskningsdesign. I K. M. Hansen, L. B. Andersen & S. W. Hansen (red.), *Metoder i statskundskab* (s. 136-177). Hans Reitzels Forlag.
- Café Parasollen. (u.å.). (7. december 2023). *Velkommen til Café Parasollen*. <https://cafeparasollen.dk>
- Caswell, D. (2005). *Handlemuligheder i socialt arbejde - et casestudie om kommunal frontlinjepraksis på beskæftigelsesområdet*. AKF Forlaget.

- Center for Kulturanalyser. (2006). (17. november 2023). *Små skridt - store forandringer*.
<https://sbst.dk/media/10380/Små%20skridt%20-%20store%20forandringer.pdf>
- Center for Social Inklusion. (u.å). (14. oktober 2023). *Udsatte grønlandere i Danmark*. Center for Social Inklusion, <https://socialinklusion.dk/udsatte-gronlaendere/>
- Christensen, M. (2021). Hermeneutik – forståelse, fortolkning og mening. I M. Christensen, R. E. Jørgensen, N. H. Lysen & C. Rosenberg (red.). *Videnskabsteori og socialt arbejde* (s. 115 – 130). Samfundslitteratur.
- Dahlager, L. & Fredslund, H. (2011). Hermeneutisk metode – Forståelse og forforståelse. I L. Koch & S. Vallgård. (red.). *Forskningsmetoder i folkesundhedsvidenskab* (s. 157-181) (4. udg.). Munksgaard.
- Den Danske Ordbog. (2017). *Grønlanderstiv*. Den Danske Ordbog, <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=grønlanderstiv>
- Det Grønlandske Hus. (u.å.a). (3. november 2023). *Inklusionsprojektet Arctic Street Lab*. <https://dgh-aalborg.dk/inklusion-uddannelseskoordinator>
- Det Grønlandske Hus. (u.å.b). (3. november 2023). *Arctic Street Lab Aalborg*. <https://dgh-aalborg.dk/arctic-street-food>
- Engen, M. & Nielsen, V. B. (2022). Anvendt kvalitativ metode. I M. Engen, P. Østergaard, C. F. Svensson & V. B. Nielsen (red.), *Problembaserede undersøgelser på socialrådgiveruddannelsen* (s. 147 - 160). Hans Reitzels Forlag.
- Epinion. (2019). *Danske unges viden om Grønland*. Undervisningsministeriet, <https://dgh-aalborg.dk/arctic-street-foodhttps://emu.dk/sites/default/files/2019-05/Unges-viden-om-Groenland-rapport.pdf>

Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016

om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse).

Fahnøe, K. (2016). Fattigdom, marginalisering, stigmatisering og institutionelle identiteter. I B. M. Jensen & I. Schiermacher (red.). *Udsatte voksne og socialt arbejde* (s. 117-134). Hans Reitzels Forlag.

Forsoningskommissionen. (2017). (14. oktober 2023). *Vi forstår fortiden, Vi tager ansvar for nutiden, Vi arbejder for en bedre fremtid - Betænkning*. <https://truthcommissions.humanities.mcmaster.ca/wp-content/uploads/2020/06/The-Reconciliation-Commission-of-Greenland-Danish.pdf>

Forvaltningslov, jf. lovbekendtgørelse nr. 571 af 19. december 1985, som senest ændret ved lov nr. 433 af 22. april 2014.

Føljeton. (u.å.). (12. oktober 2023). *I Grønland har man gjort en generation fortræd*. Føljeton, <https://foljeton.dk/60957/groenland>

Gottlieb, L. (u.å.). (14. december 2023). *Hvad er inklusion? og hvordan skal vi arbejde med det?*. VIA Univercity College. <https://viden.via.dk/evu/hvad-er-inklusion-og-hvordan-skal-vi-arbejde-med-det>

Guldager, J. (2015). *Videnskabsteori - En indføring for praktikere*. Akademisk Forlag.

Hansen, M. Q. (2020). (18. november 2023). *Arctic Street Food "Vi løfter hinanden i fællesskab"*. [https://projekter.aau.dk/projekter/files/378968694/Arctic Street Food Speciale.pdf](https://projekter.aau.dk/projekter/files/378968694/Arctic_Street_Food_Speciale.pdf)

Hansen, J.H. & Petersen, K.E. (2019). Indledning. I K. E. Petersen & J. H. Hansen (red.). *Inklusion og eksklusion* (s. 17-26). Hans Reitzel Forlag.

Harder, M. (2011). Helhedssyn – et begrebs udvikling. I M. Harden & M. A. Nissen (red.). *Helhedssyn i Socialt arbejde* (s. 27 – 46). Akademisk Forlag.

- Harder, M. & Nissen, M. A. (2011). Forord. I M. Harden & M. A. Nissen (red.). *Helhedssyn i Socialt arbejde* (s. 11-24). Akademisk Forlag.
- Hermann, A. K. (2021). (12. oktober 2023). *Afkoloniseringen forvandlede Grønland til en kamufleret koloni*. Aktis, <https://www.altinget.dk/arktis/artikel/afkoloniseringen-forvandlede-groenland-til-en-kamufleret-koloni>
- Honneth, A. (2006). *Kamp om anerkendelse*. Hans Reitzels Forlag.
- Højlund, P. & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Højberg, H. (2014). Hermeneutik. I L. Fuglsang, P. B. Olsen & K. Rasborg (red.). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne* (3. udg), (s. 289 - 324). Samfundslitteratur.
- Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup, I. & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis - Videns om mennesker og samfund*. Samfundslitteratur.
- Institut for Menneskerettigheder. (2015). (16. oktober 2023). *Ligebehandling af grønlandere i Danmark*. https://menneskeret.dk/files/media/dokumenter/udgivelser/ligebehandling_2015/ligebehandling_groenlaendere_dk_2015.pdf
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2018). *Sociale afvigelser*. Samfundslitteratur.
- Jensen, S. Q. (2018). Etnografi som kriminologisk metode – deltagelse, indlevelse og potentielle problemer i studier af samfundets skyggeside. I M. H. Jacobsen (red.), *Metoder i kriminologi* (s. 173 – 200). Hans Reitzels Forlag.
- Juul, S. & Riiskjær, E. (2012). (25. december 2023). *Fælles værdier i det sociale og sundhedsmæssige arbejde med socialt udsatte*. Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse & Social- og Integrationsministeriet.

- Jørgensen, A. (2016). Hermeneutik, fænomenologi og interaktionismen. I M. H. Jacobsen, & K. Pringle (red.), *At forstå det sociale – sociologi og socialt arbejde* (s. 221-244). Akademisk Forlag.
- Jørgensen, K. (2020). Hermeneutisk metode. I J. Frederiksen & N. S. Larsen (red.), *Undersøgelsesmetoder i sundhedsfagligt arbejde* (s. 134 – 170). Samfundslitteratur.
- Kappel, N. & Tandrup, L. (2020). *Social udsathed og sygepleje*. Samfundslitteratur.
- KNR. (2019). *Aftale: Danske elever skal lære historien om rigsfællesskabet*. Kalaallit Nunaata Radioa, <https://knr.gl/da/nyheder/danske-elever-skal-l%C3%A6re-historien-om-rigsf%C3%A6llesskab>
- Kongsgaard, L. T. (2017). *Multiteoretisk praksis i socialt arbejde* (2. udg.). Samfundslitteratur.
- Kristiansen, S og H. K Krogstrup (1999). *Deltagende Observation: Introduktion til en forskningsmetode*. Hans Reitzels Forlag
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udg.). Hans Reitzels Forlag.
- Lausten, C. B., Larsen, L. T., Nielsen, M. W., Ravn, T. & Sørensen, M. P. (2016). *Sociologisk teori – en grundbog*. Akademisk.
- Lov om rettens pleje, jf. lovbekendtgørelse nr. 90 af 11. april 1916, som senest ændret ved lov nr. 1655 af 25. december 2022.
- Lov om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 573 af 24. juni 2005, som senest ændret ved lov nr. 1089 af 16. august 2023.
- Meeuwisse, A., & Swärd, S. (2016). *Perspektiver på sociale problemer*. Hans Reitzels Forlag.
- Michelsen, L. P. (2014). *Viden og evidens*. Hans Reitzels Forlag.
- Prieur, A. & Sestoft, C. (2006). *Pierre Bourdieu, En Introduktion*. Hans Reitzels Forlag.

- Ringø, P. & Christensen, M. (2021). Anvendt videnskabsteori. I M. Engen, P. Østergaard, C. F. Svensson & V. B. Nielsen (red.). Problembaserede undersøgelser på socialrådgiveruddannelsen (s. 115 – 128). Hans Reitzels Forlag.
- Rømer, M. & Müller, M. (2022). (22. december 2023). *Udsatte stemmer i institutionel forskning – metodiske og etiske refleksioner*. <https://tidsskrift.dk/FPPU/article/view/132311/177585>
- Rådet for Socialt Udsatte. (2014). (27. oktober 2023). "*I Grønland er jeg for dansk, og i Danmark er jeg "bare" grønlænder*": udfordringer for udsatte grønlændere i Danmark. Rådet for Socialt Udsatte. [https://udsatte.dk/files/media/document/I%20Grønland%20er%20jeg%20for%20dansk%2C%20og%20i%20Danmark%20er%20jeg%20bare%20grønlænder Rådet%20for%20Socialt%20Udsatte.pdf](https://udsatte.dk/files/media/document/I%20Grønland%20er%20jeg%20for%20dansk%2C%20og%20i%20Danmark%20er%20jeg%20bare%20grønlænder%20Rådet%20for%20Socialt%20Udsatte.pdf)
- Schmidt, C. H. (2022). (19. november 2023). *Hermeneutik* (2. udg.). www.laeremiddel.dk/viden-og-vaerktoejer/videnskabsteori/videnskabsteoretiske-retninger/hermeneutik/
- Social- og Boligstyrelsen. (u.å.). *Udsatte grønlændere*. Social- og Boligstyrelsen, <https://sbst.dk/voksne/udsatte-groenlaendere>
- Sonne, F. G. H. (2023). (2. november 2023). 'Udsatte grønlænderes drukkelsesproblemer er et udvidet »socialkontor«'. Videnskab. <https://videnskab.dk/kultur-samfund/udsatte-groenlaenderes-drukfaellesskaber-er-et-udvidet-socialkontor/>
- Statens Institut for Folkesundhed. (2019). (13. oktober 2023). *Befolkningsundersøgelsen i Grønland 2018. Levevilkår, livsstil og helbred*. Statens Institut for Folkesundhed, SDU, https://www.sdu.dk/da/sif/rapporter/2019/befolkningsundersogelsen_i_groenland
- Statens Institut for Folkesundhed. (2022). (13. oktober 2023). *Selv mord i Grønland under lup*. Statens Institut for Folkesundhed, SDU, https://www.sdu.dk/da/sif/ugens_tal/16_2022

- Stenbro, L. (2022). (3. november 2023). 'Har du smagt en varm hundeslæde med det hele?'. *Nordjyske*.
<https://nordjyske.dk/nyheder/aalborg/har-du-smagt-en-varm-hundeslaede-med-det-hele/3941795>
- Straffeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 126 af 15. april 1930, som senest ændret ved lov nr. 1360 af 28. september 2022.
- Szulevics, T (2015). Deltagerobservation. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder* (s. 97 - 116). Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, A. K. (1983). *Danmark-Grønland i det 20. århundrede - en historisk oversigt*. Nyt Nordisk Forlag.
- Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (2015). Interviewet: samtalen som forskningsmetode. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder* (s. 33-63). Hans Reitzels Forlag.
- Thagaard, T. (2010). *Systematik og indlevelse – En indføring i kvalitativ metode*. Akademisk Forlag.
- Thisted, K. (2021). *Stemmer fra Grønland – Den danske koloni i 1920'erne*. Kristeligt Dagblad.
- Togeby, L. (2004). (20. oktober 2023). *Grønlændere i Danmark - en overset minoritet*. Universitetsforlaget. https://unipress.dk/media/14493/87-7934-799-1_gr_nlaendere_i_danmark.pdf
- Uddannelsesguiden. (2023). (18. december 2023). *Socialrådgiver (job)*. <https://www.ug.dk/job/job-for-delt-paa-erhvervsomraader/paedagogiskkirkeligtogsocialtarbejde/socraadgivning/socialraadgiver-job>
- Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område nr. 9330 af 21. marts 2019.
- VIVE. (2011). (17. oktober 2023). *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der er flyttet til Danmark med deres børn*. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/vaek-fra-groenland-5xp7g5x7/>